

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

1998

Petra Faltysová

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Obor: Podniková ekonomika

Integrace Španělska do Evropské unie - příklad pro ČR

BP - PE - KEK - 027

Petra Faltysová

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Kraft, Csc., katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Miloslav Krček, SAZ, s. r. o.

Počet stran 42

Počet příloh 0

29. 5. 1998

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra ekonomie

Školní rok 1997/98

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro

Petru F a l t y s o v o u

obor č. 6268 - 7 Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 172/1990 Sb o vysokých školách a navazujících předpisů určuje tuto bakalářskou práci:

Název tématu: Integrace Španělska do Evropské unie -
příklad pro ČR

Zásady pro vypracování:

1. Vymezení hypotéz a stanovení cílů práce.
2. EHS - založení, cíle, orgány, přerod v EU.
3. Vstup Španělska do EHS a vývoj španělského hospodářství po vstupu do EHS.
4. Podíl Španělska na tvorbě a čerpání rozpočtu EU.
5. Vládní program konvergence a plnění konvergenčních kritérií.
6. Závěry a inspirace pro ČR, zhodnocení dosažených cílů.

V 12/98 Hb

KEK/PE
H2a.

Obsah

1. Úvod
2. Vznik EHS a přerod v EU
 - 2.1 Průběh sjednocování Evropy
 - 2.1.1 Nej důležitější orgány Evropské unie
 - 2.1.1.1 Rada Evropské Unie
 - 2.1.1.2 Komise Evropské Unie
 - 2.1.1.3 Evropský parlament
 - 2.1.1.4 Soudní dvůr
 - 2.1.2 Cíle Evropské unie
 - 2.1.3 Rozšiřování Evropské Unie
 - 2.1.3.1 První rozšíření - Dánsko, Irsko, Velká Británie
 - 2.1.3.2 Druhé rozšíření - Řecko
 - 2.1.3.3 Třetí rozšíření - Portugalsko a Španělsko
 - 2.1.3.4 Čtvrté rozšíření - Rakousko, Finsko a Švédsko
 - 2.1.3.5 Perspektivy dalšího rozšiřování
3. Integrace Španělska do EHS a EU
 - 3.1 Zahájení hospodářská integrace Španělska
 - 3.2 Přelomová fáze integrace
 - 3.3 Nezaměstnanost jako hlavní problém hospodářství
4. Dopady integrace do vnějších hospodářských vztahů Španělska
 - 4.1. Bilance účtů se zahraničím
 - 4.2 Geografické rozdělení obchodu a jeho skladba
 - 4.3 Bilance služeb a transferů
 - 4.3.1 Bilance služeb
 - 4.3.2 Bilance transferů
 - 4.4. Finanční účet
5. Vztah Španělska k rozpočtu EU
 - 5.1 Strukturální opatření
 - 5.2 Španělsko a rozpočet EU - Fond soudržnosti
6. Ekonomická bilance integrace Španělska do EU
7. Vládní plán konvergence a plnění konvergenčních kritérií
 - 7.1 Plán konvergence
 - 7.2 Plnění konvergenčních kritérií
8. Závěry a inspirace pro ČR
9. Použitá literatura

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
DM	Německá marka
DPH	Daň z přidané hodnoty
ECU	European Currency Unit (Evropská měnová jednotka)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMU	Evropská měnová unie
ES	Evropské společenství
ESP	Španělská peseta
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUROATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
HNP	Hrubý národní produkt
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar

1. Úvod

Španělsko je zemí, která ve své historii zažila mnoho zvrátů, okamžiků nadšení i pádů. Zásadní zlom v novodobých dějinách této země představuje úmrtí diktátora Franca na podzim r. 1975. Španělsko nepropáslo tuto příležitost a směřovalo nezadržitelně k politické a hospodářské svobodě. Výsledkem tohoto vývoje bylo, že za pouhých deset let došlo v r. 1986 k přijetí Španělska spolu s Portugalskem mezi země Evropského hospodářského společenství.

Sledovat cestu Španělska od poměrně značné hospodářské zaostalosti a izolovanosti od okolních ekonomik až po současný stav prosperity s dobrými vyhlídkami do budoucnosti může být velmi inspirující.

Vzhledem ke komplikovanosti struktury Evropské unie a skutečnosti, že se Španělsko k tomuto uskupení připojilo až v pozdější fázi integrace, se tato práce věnuje nejprve procesu evropského sjednocování v obecné rovině. Popisuje tedy přerod jednotlivých integračních celků v současnou podobu Evropské unie, vyjmenovává nejdůležitější orgány EU a nastiňuje její hlavní cíle. Poté sleduje postupné rozšiřování Unie o další členy. Následující kapitoly jsou zaměřeny již výhradně na Španělsko.

Načrtnutí výchozí situace Španělska před vstupem do EHS přechází v podrobný rozbor vývoje španělského hospodářství až po současnost. Zvláštní pozornost je věnována analýze příčin jednoho z nejzávažnějších dlouhodobých problémů Španělska - nezaměstnanosti.

V další části práce jsou hodnoceny dopady integrace Španělska do EU. Velká důležitost je v tomto směru přikládána zvýšení míry zapojení Španělska do mezinárodního obchodu. Proto jsou samostatně analyzovány změny obchodní bilance, bilance služeb a transferů a kapitálový účet za období 1986 - 1997. Zmapovány jsou i změny v geografickém rozdělení obchodu a jeho skladbě.

Předmětem další kapitoly je podíl Španělska na tvorbě a čerpání rozpočtu Evropské unie. Nejvíce prostoru je věnováno Fondu soudržnosti, neboť Španělsko je jeho největším procentuálním příjemcem. Konečná analýza přínosů integrace z pohledu Španělska je provedena jednak jako vyhodnocení finančních toků mezi Španělskem a rozpočtem Evropské unie, jednak jako analýza ekonomických vztahů, projevující se v bilanci běžného účtu.

V poslední kapitole jsou diskutovány cíle vládního Programu konvergence a plnění konvergenčních kritérií, na základě kterých zavede Španělsko od roku 1999 společnou měnu euro.

Závěr obsahuje kromě shrnutí výsledků celé práce i jistá varování pro Českou republiku. V dosa-
vadním vývoji obou ekonomik lze totiž nalézt mnohé paralely. Španělsku se za uplynulá dvě dese-
tiletí mnohé podařilo, ale nevyhnulo se ani některým chybám, ze kterých bychom se měli poučit.

2. Vznik EHS a přerod v EU

2.1 Průběh sjednocování Evropy

Myšlenka na sjednocení Evropy se zrodila již ve středověku. Nebyl to nikdo jiný než Jiří z Podě-
brad, kdo se jako první pokusil sjednotit evropské státy. Bohužel, svou vizí, opírající se o zásady
rovnoprávnosti jednotlivých států, mírového soužití a řešení sporů bez použití násilí, přesáhl teh-
dejší český král možnosti své doby. Ačkoliv se podobnými představami opájeli v dějinách ještě
mnozí další, teprve v tomto století nacházejí evropské státy, vyčerpané dvěma světovými válkami,
dostatek pokory hledat společnou řeč.

V roce 1946 vyslovuje Winston Churchill přání vytvořit „Spojené státy evropské“¹. Nermalou měrou
podpořili Američané tento nápad tzv. Marshallovým plánem, jehož podtextem bylo "pomozme
Evropanům, aby pomohli sami sobě"². Kromě vydatné finanční a materiální pomoci, byl jistým
přínosem i přístup Spojených států amerických ke způsobu rozdělování této pomoci. Státy, které
se totiž rozhodly nabídku přijmout, se musely samy mezi sebou dohodnout, jak se získanými
prostředky naloží. Marshallův plán tedy položil první základy k obnovené spolupráci mezi státy
západní Evropy.

Další historická slova zazněla v roce 1950 z úst Roberta Schumana, francouzského ministra
zahraničních věcí. Za účelem nastolení uspokojivých německo-francouzských vztahů navrhl tzv.
Schumanovou deklaraci sjednocení zdrojů uhlí a oceli obou zemí pod společný Vysoký úřad, který
by novou organizací řídil. Zároveň zdůraznil, že účast dalších evropských států je vítána. 18. dubna
1951 podepisují Belgie, Francie, Německo, Itálie, Lucembursko a Nizozemí Pařížskou smlouvu,
kterou byl ustanoven vznik Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Tím byl vytvořen
společný trh pro uhlí, koks, železnou rudu a ocel. Cílem ESUO bylo přispívat k hospodářskému
rozvoji, ke zvyšování zaměstnanosti a životní úrovně v členských státech, zejména postupným
odstraňováním státních zásahů do tržního hospodářství v tomto sektoru. Touto smlouvou se již
také formálně zrodila původní tzv. evropská šestka.

¹ Breve cronología de las grandes etapas de la construcción europea, Propagační mat. EU, Madrid 1996, str. 1

² Kenwood, A.G., The Growth of the International Economy, 7. ed. London 1994, str. 197

Za další milník v dějinách evropské integrace lze nesporně považovat 1. leden 1958, tedy den, kdy vstupují v platnost Římské smlouvy. Založením Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství atomové energie (EURATOM) (25. 3. 1957) tak vyvrcholila počáteční integrační iniciativa států Beneluxu v čele s belgickým ministrem zahraničních věcí Spaakem. Účastníky smluv byly opět státy evropské šestky.

Evropské společenství atomové energie se zaměřilo na to, aby rychlým budováním jaderného průmyslu přispívalo ke zvyšování životní úrovně v členských státech a k rozvoji vztahů s ostatními státy. Evropské hospodářské společenství vytýčilo jako své cíle vytvoření společného trhu, postupné sbližování hospodářské politiky členských států, podporu harmonického rozvoje hospodářského života, nepřetržitý a vyrovnaný hospodářský růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně, jakož i těsnější vztahy mezi členskými státy.³

EHS, ESUO a EURATOM měly původně některé samostatné orgány. EHS a EURATOM měly své Komise, zatímco v ESUO působil tzv. Vysoký úřad. Každé ze společenství mělo svou zvláštní Radu ministrů, ale Evropský parlament a Soudní dvůr byly již od počátku koncipovány jako orgány sloužící všem třem společenstvím. Podobně i Hospodářský a sociální výbor byl vytvořen pro EHS a EURATOM zároveň.

Důležitým momentem bylo 8. 4. 1965 podepsání Bruselské smlouvy o ustanovení společné Rady a společné Komise Evropských společenství. Podle této tzv. Slučovací smlouvy, která vstoupila v platnost 1. 7. 1967, byla vytvořena jednotná Rada Evropských společenství a jednotná Komise Evropských společenství, všechna tři společenství si však ale zároveň ponechaly svou právní samostatnost. Slučovací smlouva též zavedla jednotný rozpočet pro všechna tři společenství. V následujícím roce je dokonce s předstihem vytvořena celní unie.

Dokladem stupně vzájemného sjednocování všech tří společenství, v němž převzalo vůdčí úlohu Evropské hospodářské společenství, je rezoluce Evropského parlamentu z roku 1978. Tou bylo ustanoveno, že ve všech dokumentech, kromě legislativy, bude používáno již jen názvu v jednotném čísle, tedy Evropské společenství. Přesto se dá říci, že během sedmdesátých a na počátku osmdesátých let se tempo integrace výrazně zpomaluje, a to především díky tehdejší hospodářské krizi.

Rokem 1985 politika Evropského společenství opět soustředila své zájmy na vytvoření společného trhu, označovaného jako "jednotný vnitřní trh" k 1. 1. 1993. Dva významné právní instrumenty obsahující opatření k dosažení tohoto cíle - Bílá kniha z roku 1985 a Jednotný evropský akt z roku 1986 - symbolizují zásadní obrat v dosavadním ne příliš dynamickém vývoji integrace Evropy.

³ Neústupná, L. a kol.: Evropské společenství, 1. vyd., Praha 1992, str. 14

V roce 1984 je Evropským parlamentem přijat návrh Smlouvy o evropské unii. V tomto tzv. Spinelliho návrhu je jasně vyjádřena nástupnická role Evropské unie, která měla postupně převzít výlučné pravomoci Evropského společenství. K definitivnímu přijetí Smlouvy o Evropské unii došlo dne 7. 2. 1992 v Maastrichtu. Již tento dokument mimo jiné předpokládá zavedení jednotné měny nejpozději do roku 1999.

2.1 Nejdůležitější orgány Evropské unie⁴

2.1.1 Rada Evropské unie

Rada, nejdůležitější orgán Evropské unie, se skládá ze zástupců členských států na úrovni ministrů. Každá vláda deleguje do Rady jednoho ze svých členů. Složení Rady podléhá změnám, neboť se schází buď ve složení ministrů zahraničních věcí, nebo ministrů odborných resortních ministrů v závislosti na projednávané tématice. Rada je svém rozhodování ve značné míře závislá na návrzích Komise. Úkoly Rady jsou legislativního a koordinačního charakteru, tzn. že tvoří sekundární práva Unie a slaďuje činnost Komise s činností vlád jednotlivých členských států. V kompetenci Rady je uzavírání smluv či udělování souhlasu s dohodami s třetími státy a mezinárodními organizacemi, stará se o personální záležitosti a rozpočet.

2.1.2 Komise Evropské Unie

Úkolem Komise je chránit společné zájmy Evropské unie. Na rozdíl od Rady Evropské unie, která má zastupovat zájmy jednotlivých států, Komise je koncipována jako nadstátní orgán. Komise a její členové jsou na členských státech právně plně nezávislí, svou legitimitu ale odvozuje od národních vlád. Velmi důležitým rysem je tzv. iniciativní monopol v oblasti tvorby práva, tzn. že jako jediný orgán má právo předkládat návrhy. Komise rovněž hospodaří s rozpočtovými prostředky EU, předkládá též roční vyúčtování a výroční zprávu o celkové činnosti Evropské Unie.

2.1.3 Evropský parlament

Evropský parlament je tímto názvem oficiálně označován dle Jednotného evropského aktu od roku 1987. Již od roku 1987 jsou poslanci voleni na pět let v přímých, všeobecných volbách občany členských států. Zvolení poslanci se však nesdružují v národních skupinách, nýbrž podle politických frakcí. Mezi zásadní pravomoci parlamentu patří kontrolní a poradní pravomoci, možnost projednávat jakékoliv otázky a požadovat vysvětlení od Rady i od Komise.

⁴ Neústupná, L. a kol.: Evropské společenství, 1. vyd., Praha 1992, str. 37 - 42

2.1.4 Soudní dvůr

Soudní dvůr je nezávislý soudní orgán, někdy je též označován jako ústavní soud Evropské unie. Stará se o správnou aplikaci a výklad právního řádu Unie, sleduje, zda jsou akty Rady a Komise zákonné. Jeho rozhodnutí jsou konečná. Soud je tvořen 13 soudci jmenovanými na dobu 6 let společnou dohodou vlád členských států. V čele soudního aparátu stojí kancléř. Každý z členských států se může k Soudnímu dvoru obrátit, jestliže má za to, že jiný členský stát porušil smlouvy Unie. Též jakákoli osoba, ať už fyzická či právnická, může k Soudnímu dvoru podat stížnost proti rozhodnutím, která jsou jí určena nebo se jí bezprostředně a osobně dotýkají.

2.2 Cíle Evropské unie

Nejdůležitějšími obecnými cíli jsou podpora harmonického rozvoje hospodářského života, nepřetržitý a vyrovnaný hospodářský růst, větší stabilita a urychlené zvyšování životní úrovně. Ačkoliv členy Evropské unie pojí především cíle ekonomického charakteru, nelze přehlížet ani důležitost politického aspektu Unie, tedy snahu o vytváření stále těsnějších vztahů mezi členskými státy. Opatření Unie by se měla soustředit na soustavné vyhlazování rozdílů mezi jednotlivými regiony a zmírňovat zaostávání oblastí s ekonomicky méně výhodnými podmínkami. Koordinace opatření v hospodářství by se měla stát základním prostředkem k dosažení těchto cílů. Dalším kýženým stavem je větší ekonomická stabilita, které má být dosahováno zvýšenou koordinací hospodářské činnosti jednotlivých členů, ale ambice Unie se nezastavují ani před sociálními a ekologickými aspekty života.

Propojením členských států Evropské unie se utváří jeden obrovský trh, v rámci něhož může každý účastník svobodně vyrábět, kupovat, prodávat, investovat, poskytovat služby a využívat jich. To umožňuje racionálnější dělbu práce, zvýšení tlaku na úsporu nákladů a efektivnější alokaci jednotlivých zdrojů. Rozšíření možností odbytu dovoluje užší specializaci a výrobu ve větších sériích. Svoboda pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu též významným způsobem posiluje růst produktivity, a tudíž i růst hospodářství zemí jako celku.

Dovoz a vývoz mezi členskými státy je obecně zcela volný, neexistují mezi nimi až na výjimky žádná cla ani kvantitativní omezení. Pro obchodní styky s ostatními státy vně Evropské unie platí společný celní sazebník, čímž vlastně vzniká jakási společná celní hranice. Při rozdílnosti cel by totiž docházelo k nežádoucímu stavu, kdy země s nižšími dovozními cly by byly atraktivnější pro dovozce. Zboží by tedy plynulo do zemí s vyššími cly přes země s nižšími cly a obchodníci v zemích s vyššími cly by tím byly znevýhodňováni.

Neodmyslitelným předpokladem integrace je volný pohyb osob v rámci Evropské unie bez ohledu na státní příslušnost, tzn. že pracovník může přijmout a vykonávat zaměstnání na celém území

Unie stejně jako ve státě, jehož je příslušníkem. Přitom je podřízen stejným předpisům jako domácí pracovní síly, tzn. že zde platí národní režim. Volný pohyb pracovních sil se vztahuje i na žáky a studenty za účelem studia.

Obdobou volného pohybu zboží je volný pohyb služeb, i když je svým charakterem komplexnější záležitostí tím, že je úzce spojen se svobodou usazování. Jde o svobodu usazování těch, kteří vyrábějí zboží nebo poskytují služby (živnostenská, obchodní, řemeslná činnost a výkon svobodných povolání).

Společné politiky, tj. aktivity s nejpropracovanější komunitární legislativou (*acquis communautaire*) a nejvyšším stupněm nadstátního regulování, lze vymezit na oblasti: dopravy, sociálního zabezpečení, společné politiky ochrany životního prostředí, společné finanční politiky, společné zemědělské a obchodní politiky a ochranu zdravého soutěžení.

2.3 Rozšiřování Evropské Unie

Dnešní Evropská Unie již byla čtyřikrát rozšířena o další evropské státy, a to v různých stádiích vývoje. Vstup každého nového státu přitom představuje dosti složitý a časově náročný proces. Přijetí nových členů vyžaduje určitou změnu v institucích i v samotném charakteru seskupení. Předchází mu dlouhé přípravné období a je spojeno zpravidla nejen s ekonomickými, ale i politickými důsledky.

2.3.1 První rozšíření - Dánsko, Irsko, Velká Británie

Jak již bylo řečeno, členové původní "šestky" jsou zároveň zakládajícími státy Evropského společenství uhlí a oceli, tedy Belgie, Francie, Německo, Itálie, Lucembursko a Nizozemí. V roce 1961 požádalo poprvé Irsko, Dánsko, Velká Británie a o rok později i Norsko o členství. Smlouva o přístupu však byla uzavřena až 22. 7. 1972, tedy mezi členskými státy Evropských společenství na jedné straně a Dánskem, Irskem, Norskem a Velkou Británií na straně druhé. Norsko ovšem posléze, v důsledku uskutečněného referenda, ratifikaci Smlouvy o přístupu odmítlo.

2.3.2 Druhé rozšíření - Řecko

Řecko bylo od roku 1961 přidruženým státem ES. Smlouva o přístupu mezi členskými státy Evropských společenství a Řeckem byla podepsána 28. 5. 1979 s účinností od roku 1981.

2.3.3 Třetí rozšíření - Portugalsko a Španělsko

Evropská společenství uzavřela dohodu o svobodné výměně s Portugalskem v roce 1972 a obchodní dohodu se Španělskem v roce 1970. Jednání o přístupu započala již v roce 1978, nesla však s sebou značné obtíže, zejména v oblasti budoucí společné zemědělské politiky. Smlouva o přístupu mezi členskými státy Evropských společenství a Portugalskem a Španělskem byla uzavřena až 12. 6. 1985. Smlouva vstoupila v platnost 1. 1. 1986.

2.3.4 Čtvrté rozšíření - Rakousko, Finsko a Švédsko

Zatím posledními zeměmi přijatými za členy jsou od 1. 1. 1995 Rakousko, Finsko a Švédsko, zvyšuje tak počet členských států na patnáct a celkový počet obyvatel Unie na neuvěřitelných 368 milionů. Rakousko čekalo na své přijetí od roku 1989, Švédsko zažádalo o členství v roce 1991, Finsko o rok později. Norsko podalo svoji v pořadí již třetí žádost o členství v roce 1992 a mělo možnost stát se rovnoprávným členem Evropské unie spolu s Rakouskem, Finskem a Švédskem, ale norští občané vyjádřili v referendu svůj nesouhlas se vstupem.

2.3.5 Perspektivy dalšího rozšiřování

V současné době se nezdá, k velké lítosti mnoha států, že by v kratším časovém horizontu přicházelo v úvahu přijetí dalších členů. Vždyť jen Turecko má podanou žádost o přijetí už od roku 1986. Členové Evropské unie poslední dobou velmi vážají, jakou cestou by se vlastně měli ubírat, jaká by měla být konečná podoba integrované Evropy. Nijak zvlášť se netají svými obavami, že přijetí dalších, ne tak vyvinutých zemí by se mohlo stát brzdou na jejich cestě k prosperitě, a že proto nebudou s rozšiřováním Unie pospíchat. Mezi země, které by mohly v souvislosti s rozšířením EU utrpět značné ekonomické ztráty, se řadí i Španělsko.

3. Integrace Španělska do EHS a EU

3.1 Zahájení hospodářská integrace Španělska

Jak již bylo zmíněno, jednání Španělska se státy EHS započala v roce 1978, ale až v roce 1986 vstoupila v platnost smlouva o přístupu k tomuto integračnímu celku. Zkoumáme-li datum vstupu Španělska do EHS v určité historické perspektivě, vidíme, že je situováno téměř doprostřed období stability nacházející se mezi druhou ropnou krizí v r. 1979 a monetárními bouřemi konce r. 1992, tedy v době, kdy se právě rozbíhal hospodářský cyklus.

Španělská ekonomika po svém vstupu zažila takové tempo hospodářského růstu, kterým předčila ostatní státy EHS i USA. Rychlá integrace do světové ekonomiky propůjčila zemi silné ekonomické impulsy, ale zároveň také postupně odhalila všechny její slabiny. Příznivé důsledky přímých zahraničních investic a jiných krátkodobých vlivů zprvu nedovolily vidět nízkou dynamiku španělských exportů, dále snížených v důsledku vysoké vnitřní poptávky, která, jak se zdálo, byla schopna absorbovat vše, co se v zemi vyrobí. Toto takřka "záračné sedmiletí" (1986 až 1992) se stalo předmětem celosvětového obdivu.

Vraťme se ale na chvíli do období před vstupem do EHS. Ropná krize v sedmdesátých letech otřásla světovou ekonomikou a neušetřila ani španělské hospodářství. Na začátku osmdesátých let byla zaznamenána stagnace HDP a poprvé silně narostla nezaměstnanost. Platební bilance přešla do pasiva a inflační napětí nadále zesilovalo. Na konci r. 1982 byla peseta devalvována a přešlo se ke striktní peněžní a měnové politice v rámci národní zaměstnanecké dohody mezi vládou a organizacemi zaměstnanců a zaměstnavatelů.

GRAF 1

Pramen: España en cifras, INE Madrid, 1998, str.6

Nadcházející vstup do EHS v r. 1986 silněji motivoval vládu k opatřením, která by připravila hospodářství na tvrdší mezinárodní konkurenci. Aby byl zmírněn tlak působící na hospodářství, bylo s EHS dohodnuto delší adaptační časové období, spočívající především v postupném odbourávání cel. K jejich plnému odbourání došlo až v r. 1992.

Problémy v průmyslu spočívaly především v silném zastoupení odvětví, která se i ve světovém měřítku vyznačují přebytkem výrobních kapacit a vyžadovala proto značné změny a modernizaci. K těmto odvětvím patřily především ocelářský, textilní a loďařský průmysl. Prvním krokem v tomto směru bylo zavádění úsporných opatření v energetické oblasti a podpora projektů na náhradu ropy.

Těsně před vstupem do EHS již byla zahraničně hospodářská integrace Španělska na relativně vysokém stupni. Silný konjunkturální růst, který v té době celá Evropa zažívala, ještě umocnil intenzitu provázání s ostatními státy EHS v momentě vstupu. Podíl EHS na španělských dovozech vzrostl ze 40% na takřka 60% na konci osmdesátých let⁵. Slabší byl v tomto smyslu vývoj vývozu, ačkoliv i jejich podíl silně stoupl.

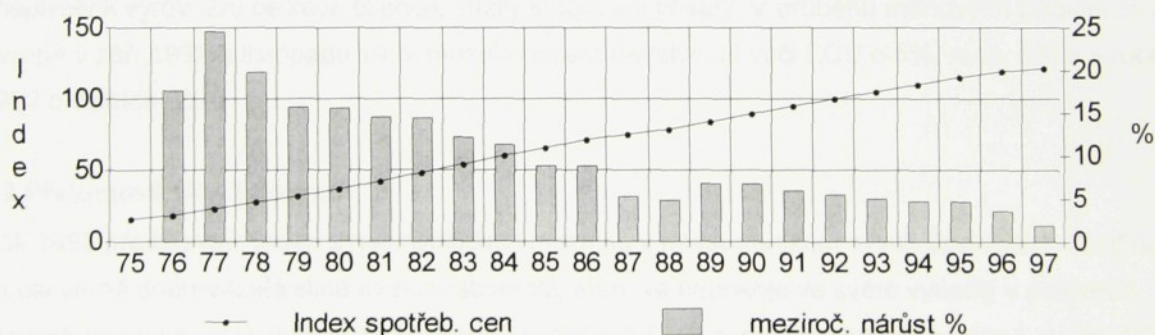
Již v r. 1986 tak došlo k nárůstu deficitu obchodní bilance. Vysoké úroky a vysoký příliv dlouhodobého kapitálu (především z Německa, Itálie a různých ropných zemí) posílily v tomto období španělskou měnu. Peseta zůstala silná i po začlenění do Evropského měnového systému v červnu 1989 a byla dokonce přijata opatření ke snížení tlaku na zhodnocení měny.

Počáteční nadšení z pozitiv přičítaných začlenění do EHS, jmenovitě vysokým hospodářským růstem, investičním boomem a vytvořením četných pracovních míst, bylo zkaleno na začátku devadesátých let. Jednak nadále rychle rostl schodek obchodní bilance, jednak i přes hospodářskou stagnaci pokračoval vysoký nárůst spotřebitelských cen. To bylo mimo jiné důsledkem toho, že koncem r. 1988 skončil sociální konsensus a mzdové náklady opět rychle rostly.

GRAF 2

Index spotřebitelských cen

(v % r. 1992)

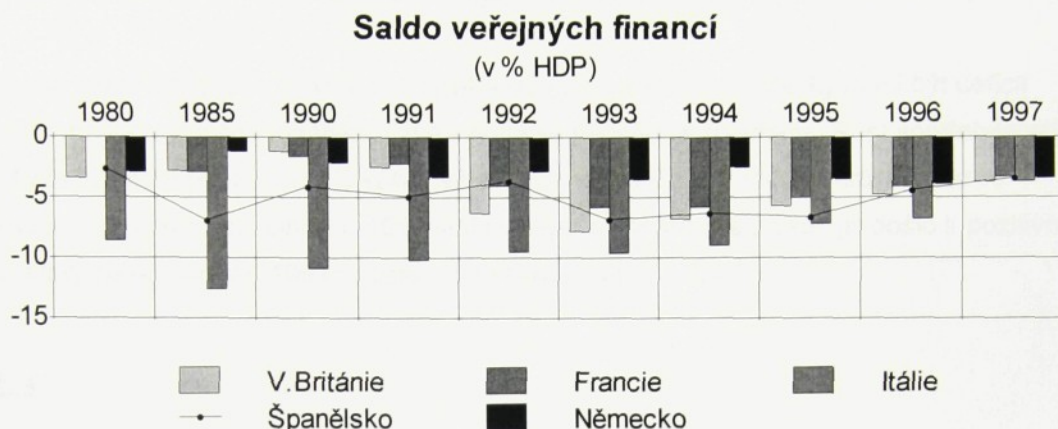
Pramen: España en cifras, INE Madrid, 1998, str.12

Od poloviny 1989 byla proto přijata značně restriktivní měnová politika. Méně restriktivní než plánovaná byla ovšem fiskální politika. To mělo několik příčin. Jednak byl během dobrého hospodářského vývoje v druhé polovině osmdesátých let vybudován velkorysý sociální systém a také částečná decentralizace s přenosem celé řady funkcí na regionální správy si vyžádala nemalých finančních částek. Oslabení hospodářského růstu na začátku devadesátých let s sebou

⁵ Buesa, M.: La industria española en el marco europeo, Instituto de Análisis Industrial y Financiero, Universidad Complutense de Madrid, 1997, str. 12

opět přineslo narůstající nezaměstnanost. Schodek veřejného rozpočtu pod tíhou stále vyšších výdajů na sociální oblast a za malé podpory daňových příjmů nadále vzrůstal.

GRAF 3

Pramen: OECD Economic Surveys – Spain, OECD, Paříž, 1998, str. 12

Co se týče hospodářského růstu, i přes oslabení na konci osmdesátých let, rostl HDP Španělska uspokojivěji než v zemích jeho obchodních partnerů. Na druhou stranu se díky příliš rychlé reakci mezd na zlepšení hospodářské situace zhoršila konkurenceschopnost Španělska na mezinárodním trhu. Schodky v obchodní bilanci se od r. 1990 rychle zvyšovaly. Přetrvávající pasivní obchodní bilance a zřetelný ústup přílivu kapitálu ze zahraničí, které až do té doby přispívaly k vyrovnání celkové bilance, ztížily stabilizaci pesety. V průběhu měnových turbulencí v Evropě v září 1992 a listopadu 1992 musela peseta devalvovat vůči ECU o 5%, resp. 6% a v roce 1993 o dalších 8%.

3.2 Přelomová fáze integrace

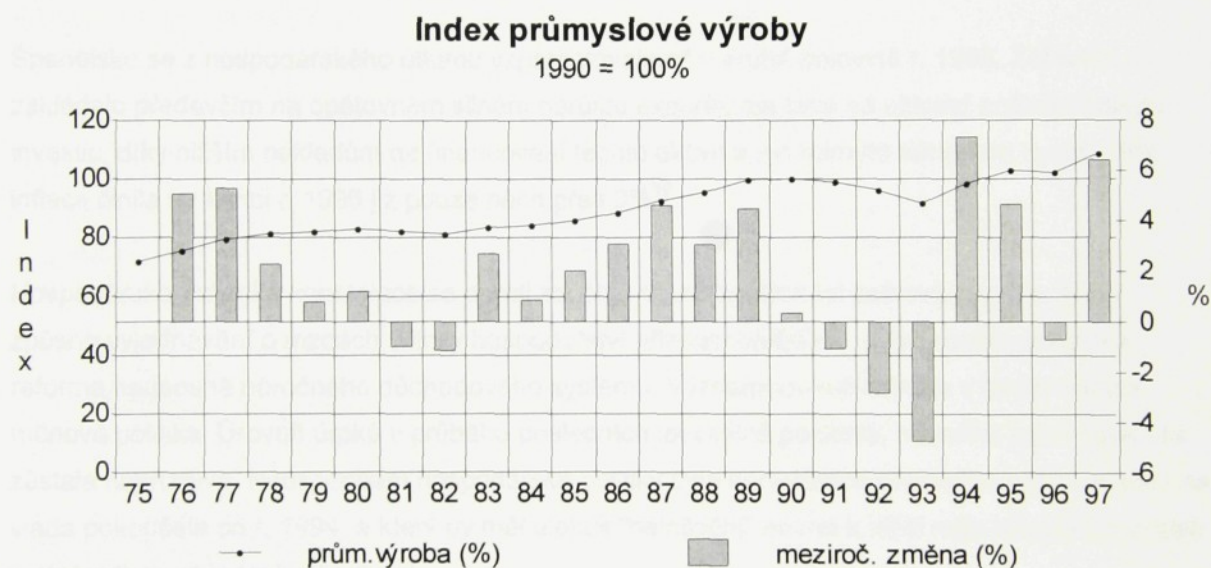
Rok 1993 představuje jeden z nejkritičtějších mezníků v hospodářském vývoji Španělska. Značnou recesi věrně doprovázela silná nezaměstnanost. Měnové nepokoje ve světě vyústily v poslední znehodnocení pesety v květnu 1993. Řada spotřebitelských daní byla značně zvýšena, sazba DPH se zvýšila v r. 1993 z důvodu harmonizace daní v rámci EU z 12% na 15% a současně byly zvýšeny příspěvky na sociální pojištění a sníženy dávky v nezaměstnanosti. Měnová politika zůstala restriktivní. Celkově tlumící hospodářská politika byla zaměřena jak na snížení vysokého rozpočtového deficitu a přiblížení se maastrichtským cílovým parametrům, tak i na zlomení inflačního cenového a mzdového vývoje. Jako obzvláště problematické se ukázal (jako i jinde v Evropě) pokus o politickou konsolidaci během hospodářské recese. Deficit veřejného rozpočtu tak dokonce nejdříve rychle stoupal a dosáhl 6,8% HDP (v roce 1992 se jednalo o 3,6%).⁶

⁶ Nieto, José A.: El presupuesto de la UE ante la reforma del Tratado de Maastricht, Documentos de trabajo, Universidad Complutense de Madrid, 1997, str. 11

V druhé polovině r.1993 došlo k překvapivě rychlému zahraničně - hospodářskému přizpůsobení. Přispěla k tomu vyšší konkurenceschopnost způsobená devalvací, zatímco dovozy jak v reálném, tak nominálním vyjádření silně poklesly a vývozy silně narostly. Obchodní deficit byl tímto o polovinu zredukován . K zlepšení bilance služeb pak přispěly především citelně vyšší příjmy z cestovního ruchu, jako důsledek přesunutí zájmu turistů z politicky neklidných zemí do Španělska.

V důsledku celoevropského oživení v r. 1994 a oživení tuzemské poptávky mohl být deficit veřejného rozpočtu značně zkrácen. Také inflace se podstatně zpomalila. Růst spotřebitelských cen o 4,5% tak ležel pouze o 0,9% výše než byl průměr za EU. Nicméně nárůst mezd ve zpracovatelském průmyslu činil v r. 1993 stále ještě 9%⁷. V průmyslu však již došlo k pozitivnímu obratu, který se projevil v r. 1994 v růstu průmyslové výroby o 7,3%⁸.

GRAF 4

Pramen: España en cifras, INE Madrid, 1998, str.11

Skutečnost, že mzdový vývoj ve Španělsku reagoval na špatnou hospodářskou situaci jen velmi opožděně a že proti průměru svých evropských obchodních partnerů po většinu let vykazoval vyšší míru inflace, je nutno připsat především institucionální a strukturální nepružnosti španělského hospodářství. Ačkoliv z evropské integrace vyplýval stále zesilující tlak na přizpůsobení výrobních struktur, pracovní, sociální a mzdová pravidla v mnoha ohledech neodpovídala standardu těchto

⁷Morrón, M.: España y la lucha contra el paro, Representación de la Comisión Europea en España, 1995, str. 13

⁸Buesa, M.: La industria española en el marco europeo, Instituto de Análisis Industrial y Financiero, Universidad Complutense de Madrid, 1997, str. 4

oblastí v zemích nejdůležitějších obchodních partnerů. Proto vyvíjela španělská vláda již od r. 1989 a ještě intenzivněji od r. 1993/1994 značné reformní úsilí v této oblasti.⁹

TAB. 1

Vývoj spotřebitelských cen v zemích západní Evropy v letech 1980 až 1997										
Změna proti předcházejícímu roku v %										
	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Německo	5,4	2,1	2,7	3,6	5,1	4,5	2,7	1,9	1,8	1,5
Francie	13,6	5,8	3,4	3,2	2,4	2,1	1,7	1,7	1,7	1,8
Itálie	21,2	8,6	6,1	6,5	5,3	4,2	3,9	5,2	3,5	3,3
V.Británie	18,0	6,1	9,5	5,9	3,7	1,6	2,5	3,4	2,7	3,3
Španělsko	15,5	8,8	6,7	5,9	5,9	4,5	4,8	4,7	3,2	3,0
EU	13,4	6,1	5,7	5,2	4,5	3,6	3,1	2,8	2,4	2,3
Španěl. - EU	2,1	2,7	1,0	0,7	1,4	0,9	1,7	1,9	0,8	0,7

Pramen: Buesa M., La Ind. española en el marco europeo, Madrid 1997, str. 2

Španělsko se z hospodářského útlumu vzpamatovalo až v druhé polovině r. 1995. Zotavení se zakládalo především na opětovném silném nárůstu exportu, ale také na oživení podnikatelských investic, díky nižším nákladům na financování těchto aktivit a jen mírným nárůstem mezd. Míra inflace činila na konci r. 1996 již pouze něco přes 3%¹⁰.

Hospodářsko-politická konstelace se oproti začátku devadesátých let celkově zlepšila. Nový způsob vyjednávání o mzdách učinily hospodářství přizpůsobivějším, i když nadále scházela reforma neúnosně náročného důchodového systému. Významnou roli sehrála v tomto období měnová politika. Úroveň úroků v průběhu posledních let citelně poklesla, nicméně jejich struktura zůstala nepříznivá. Neúspěchem hospodářské politiky byla nerealizace sociálního paktu, o který se vláda pokoušela od r. 1994, a který by měl ulehčit "neinflační" návrat k nižší míře nezaměstnanosti a plně odbourat indexování mezd.

A jaká je současná situace? Hospodářský růst je v evropském srovnání nadprůměrný a nárůst cen je utlumen. Zavedení přísných ekonomických opatření s výhledem na vstup do EMU přináší první pozitivní výsledky jako např. prudký pokles úrokové míry a přehodnocení pozice Španělska na finančním trhu. Tyto faktory spolu se zlepšením hospodářské situace hlavních obchodních partnerů oživily důvěru spotřebitelů i podnikatelů. Makroekonomická opatření byla během posledních dvou let jednoznačně zaměřena na vyhovění maastrichtským kritériím, která budou diskutována později. Výrazný úspěch zaznamenala španělská vláda při snižování deficitu veřejného rozpočtu. Fiskální

⁹ Alcaide Inchausti, J.: España logra la tasa de paro más alta de la UE, Papeles de Trabajo de la Universidad CEU, Madrid 1996, str. 2 - 7

¹⁰ España en cifras, Instituto Nacional de Estadística, Madrid, 1998, str. 16

konsolidace bylo během let 1996 - 1997 dosaženo především razantními škrty v dotacích státním podnikům, omezením počtu zaměstnanců státního aparátu a zmrazením mezd. Strmý pokles inflace za rok 1996 a 1997 umožnil španělské centrální bance (Banco de España) zaujmout uvolněnější postoj při přijímání monetárních opatření. Tato instituce je totiž od nabytí své nezávislosti v r. 1994 proslulá tvrdostí v boji proti inflaci. Inflace je tak spolu s výší úrokové míry neustálým terčem její pozornosti ve snaze plnit konvergenční kritéria.

3.3 Nezaměstnanost jako hlavní problém hospodářství

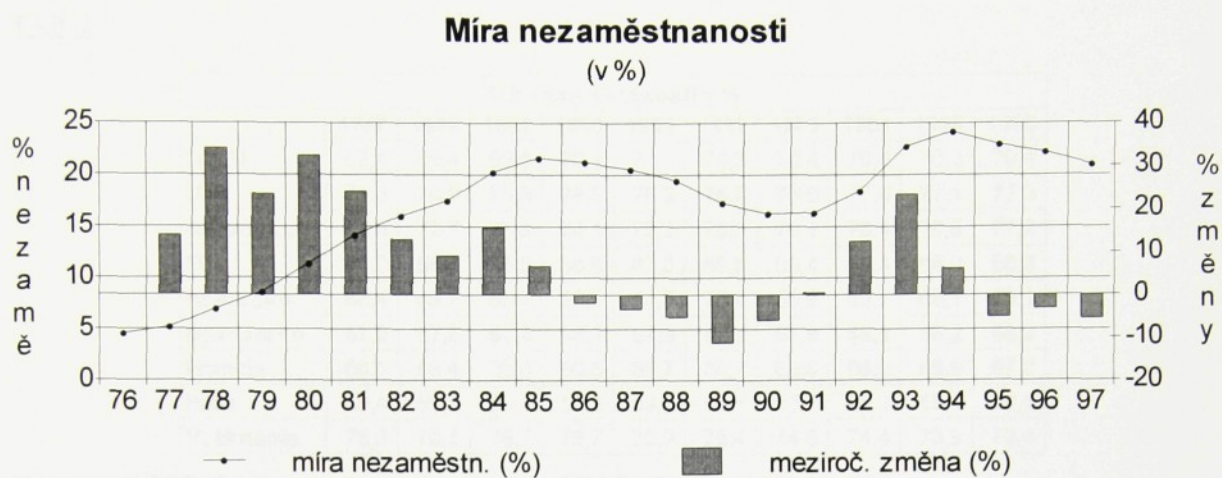
Ve světle dosavadního příznivého vývoje se zdá, že nastal vhodný čas vypořádat se s nejzávažnějším dlouhodobým problémem Španělska, a to nezaměstnaností. Strukturální charakter španělské nezaměstnanosti totiž neskýtá naději na citelnější brzké zlepšení. Míra nezaměstnanosti se tak ve střednědobém horizontu dle odhadů udrží na 20%. Zvláště znepokojující je vysoká nezaměstnanost mladých (cca 42%)¹¹ a nepřehlédnutelné rozdíly v nezaměstnanosti mezi jednotlivými regiony. Tamější trh práce se vyznačuje ochromující nepružností, vyplývající především ze zákonem určeného vysokého odstupného propuštěným pracovníkům. Zaměstnavatelé tak proto z finančních důvodů nemohou rychle reagovat na změny trhu, případné najímání nových zaměstnanců pečlivě zvažují. Za těchto podmínek je pochopitelné, že zaměstnavatelé se ve srovnání s ostatními zeměmi v nebyvalé míře uchylují k pracovním smlouvám na dobu určitou, protože neobnášejí takové finanční riziko. Četnost těchto smluv však logicky ohrožuje životní jistoty zaměstnanců, kteří mají smlouvy jen na dobu určitou, což se mimo jiné projevuje formou poměrně vysokého sklonu k úsporám. Je zřejmé, že reforma legislativy, upravující vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, je bezpodmínečně prvním, nikoliv ale posledním krokem, má-li ustoupit nezaměstnanost.

V souvislosti s přijetím Španělska do EMU vyvstává otázka, jaké přednosti a nevýhody vyplývají z takové účasti právě při řešení problému nezaměstnanosti. Bylo by třeba ještě více oživit investiční činnost a tím zvýšit počet pracovních míst. Dosud však není jasné, zda nezaujme budoucí evropská centrální banka dle vzoru Bundesbanky politiku zaměřenou prakticky výhradně na cíl cenové stability.

Banka de España v roce 1997, dle španělské vlády

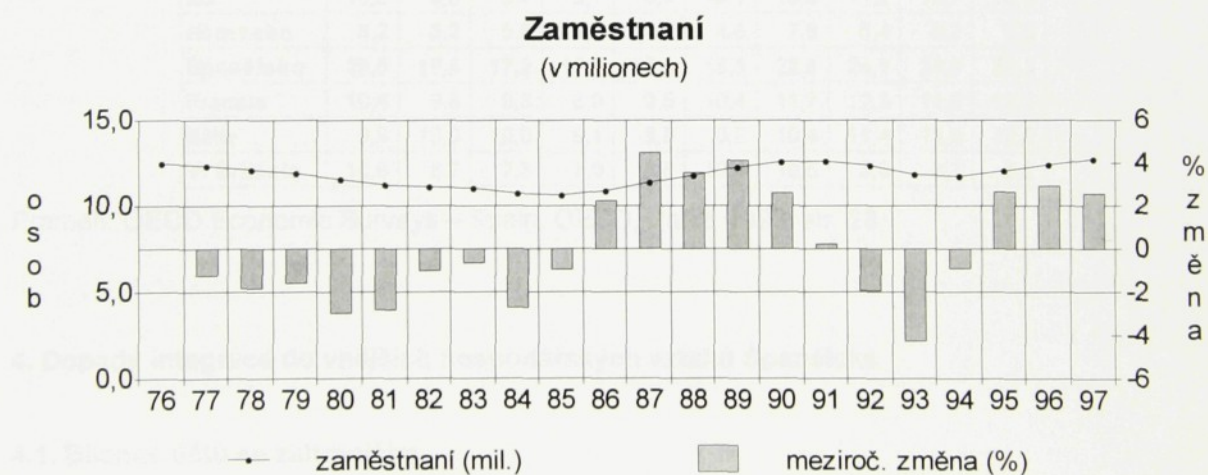
¹¹ Principales indicadores de la economía española, Ministerio de Economía y Hacienda, 1998, str. 25

GRAF 5

Pramen: España en cifras, INE Madrid, 1998, str.7

GRAF 6

Pramen: España en cifras, INE Madrid, 1998, str.6

Špatné postavení Španělska v mezinárodním srovnání dokumentují následující dvě tabulky.

TAB. 2

Míra zaměstnanosti v %										
	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
OECD	69,1	69,4	69,8	70,1	70,3	70,3	70,4	70,5	70,3	70,4
USA	74,3	74,9	75,8	76,5	76,2	76,6	76,6	77,0	77,1	77,3
Japonsko	72,5	72,7	73,3	74,1	75,2	75,9	76,1	76,4	76,5	77,2
EU	66,0	66,2	66,5	66,6	67,0	66,6	66,4	66,3	66,2	66,2
Německo	68,4	68,7	68,6	69,1	70,7	70,4	69,9	69,7	69,1	69,1
Španělsko	57,0	57,5	57,8	58,1	57,9	57,7	57,9	58,2	58,2	58,3
Francie	66,5	66,4	66,6	66,5	66,7	66,7	66,6	66,9	66,9	67,2
Itálie	59,4	59,3	59,4	59,2	59,2	58,7	58,7	58,2	58,4	58,8
V. Británie	75,3	76,1	76,7	76,7	75,9	75,4	74,9	74,4	73,9	73,4

Pramen: OECD Economic Surveys – Spain, OECD, Paříž, 1998, str. 28

TAB. 3

Míra nezaměstnanosti v %										
	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
OECD	7,3	6,7	6,2	6,1	6,8	7,4	8,0	7,9	7,5	7,6
USA	6,2	5,5	5,3	5,6	6,8	7,5	6,9	6,1	5,6	5,4
Japonsko	2,8	2,5	2,2	2,1	2,1	2,1	2,5	2,9	3,1	3,3
EU	10,2	9,5	8,7	8,1	8,4	9,1	10,8	11,2	10,7	10,9
Německo	6,2	6,2	5,6	4,8	4,2	4,6	7,9	8,4	8,2	9,0
Španělsko	20,6	19,5	17,2	16,2	16,4	18,5	22,8	24,1	22,9	22,3
Francie	10,4	9,8	9,3	8,9	9,5	10,4	11,7	12,3	11,6	12,3
Itálie	9,9	10,0	10,0	9,1	8,8	9,0	10,4	11,4	11,9	12,0
V. Británie	10,6	8,7	7,3	7,0	8,8	10,1	10,5	9,6	8,7	8,2

Pramen: OECD Economic Surveys – Spain, OECD, Paříž, 1998, str. 28

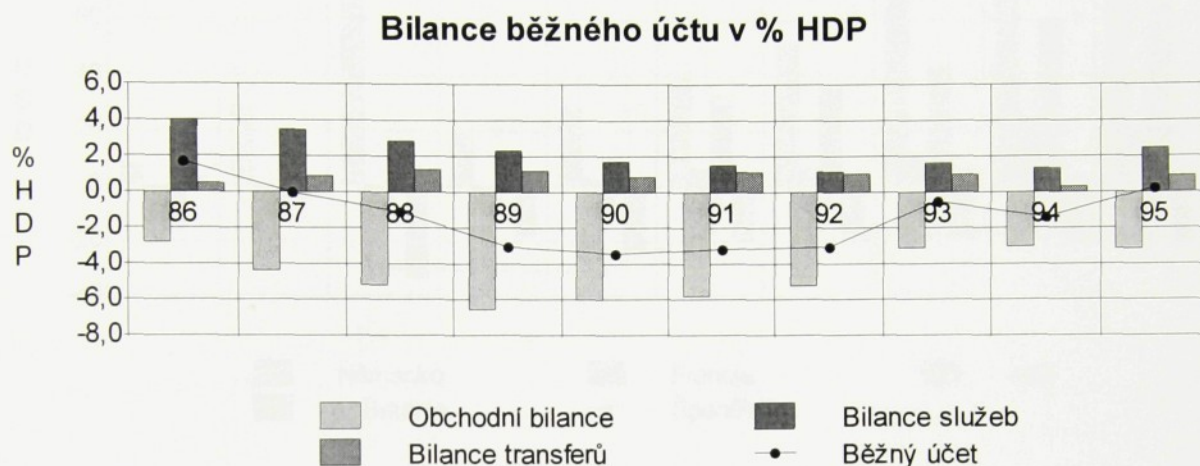
4. Dopady integrace do vnějších hospodářských vztahů Španělska

4.1. Bilance účtů se zahraničím

Začlenění do EHS k 1. lednu 1986 znamenalo pro španělskou ekonomiku ze všech pohledů výraznou změnu. Za jednu z nejdůležitějších změn lze pak považovat zvýšení míry zapojení ekonomiky Španělska do ekonomiky světové. Španělská ekonomika totiž během krátké doby dokázala překonat relativní izolovanost od mezinárodní ekonomiky a dnes je již její plnou součástí. Tato skutečnost s sebou však také přinesla závažné důsledky pro celé španělské hospodářství.

Bilance běžného účtu je ve Španělsku již tradičně deficitní. Období s přebytkem v bilanci byla relativně krátká a většinou byla spojena s devalvací národní měny. Pouze během dvou let v období 1986 až 1995 byla uvedená bilance uzavřena s přebytkem a v r. 1987 byla vyrovnaná.¹²

GRAF 7

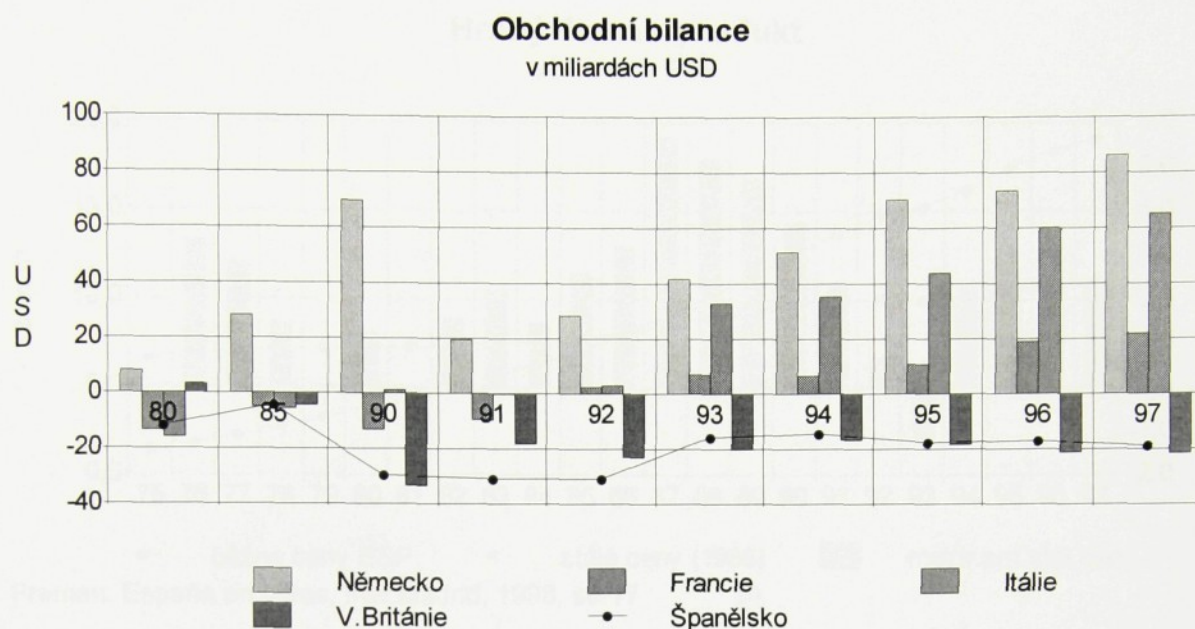
Pramen: Bernardos G., Sector exterior de la economía española, Afers Internacionals, Barcelona, No.34, str.6

Hlavní vysvětlení nepříznivého salda běžného účtu nalezneme v chování obchodní bilance. Přestože historicky tato bilance měla vždy tendenci vykazovat deficitní saldo, integrace Španělska do EU označuje začátek období, které se vyznačuje dalším zvyšováním obchodního deficitu.

V letech 1986 - 1990, tj. v období charakterizovaném vyšším ekonomickým růstem ve světě, dochází ve Španělsku k vysokému nárůstu obchodního deficitu, a to jak v absolutním vyjádření, tak v porovnání s výší HDP. Toto zvýšení je způsobeno především odstraněním obchodních bariér ve vztahu k EHS, vzestupem vnitřní poptávky a nadhodnocením národní měny.

¹² Bernardos, Gonzalo: El sector exterior de la economía española, Afers Internacionals No.34-35, Barcelona, 1997, str. 7

GRAF 8

Pramen: Bernardos G., Sector exterior de la economía española, Afers Internacionals, Barcelona, No.34, str.8

Obchodní liberalizace, ke které dochází v důsledku integrace Španělska do EU a plného začlenění do světové ekonomiky způsobuje, že se španělské podniky střetávají s větší konkurencí uvnitř země a nejsou zcela připraveny na operování na zahraničních trzích. To je spojeno především s problémy vyplývajícími z relativně malé velikosti španělských podniků a s chybně zvolenou obchodní politikou. Tato politika se totiž zakládá především na konkurování nižší cenou a nezhledňuje při pronikání na nové trhy skutečnost, že v EU existují velké skupiny spotřebitelů s vysokými příjmy a rozdílnou strukturou preferencí¹³.

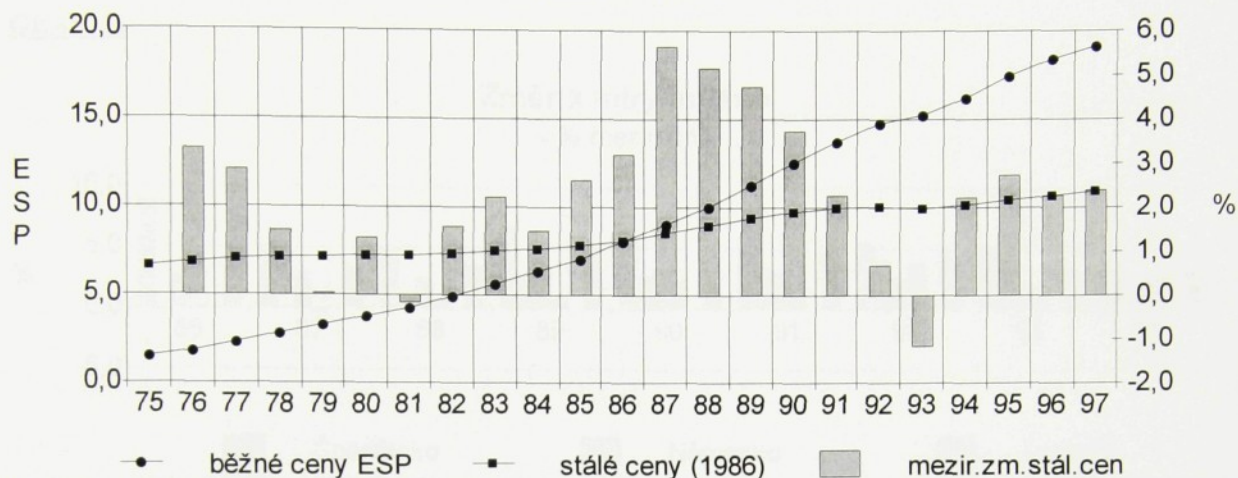
Silný růst španělské ekonomiky, který byl vyšší než průměr EU i světový průměr, s sebou přinesl zesílení vnitřní poptávky, jejíž uspokojování vyvolalo značný růst dovozů. Obchodní deficit se však nezhoršil pouze zvýšením dovozů, ale také tím, jak zvýšená domácí poptávka působí na vývoz. Vnitřní trh totiž absorboval větší část výroby tuzemských podniků než v předcházejících obdobích, čímž došlo k situaci, ve které se vývozy o tento rozdíl snížily a rostly proto pomaleji než dovozy.

¹³ Bernardos, Gonzalo: El sector exterior de la economía española, Afers Internacionals No.34-35, Barcelona, 1997

GRAF 9

Hrubý domácí produkt

v bilionech ESP

Pramen: España en cifras, INE Madrid, 1998, str.17

GRAF 10

Meziroční změna HDP

v % (HDP ve stálých cenách)

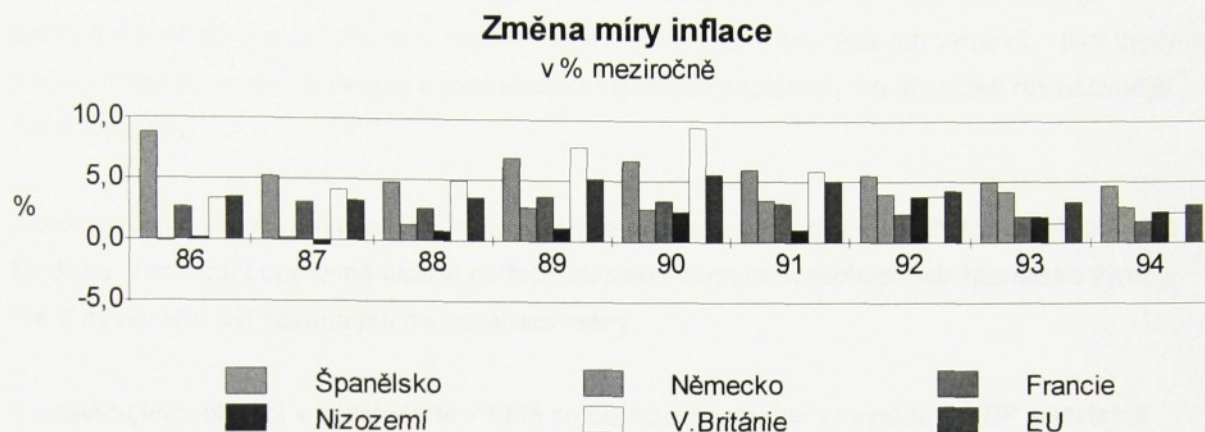
Pramen: Principales indicadores, MEH Madrid, 1998, str.16

Vysoký růst vnitřní poptávky v letech 1986 - 1990 vytvářel inflační napětí v ekonomice a eliminoval tak pozitivní efekty devalvace provedené v r. 1982 na obchodní deficit. V důsledku toho státní správa uplatňovala restriktivní monetární politiku, protože však nebyla doprovázena opatřeními, která zvyšují konkurenci, neměla dostatečný úspěch a nezabránila existenci relativně vysokého inflačního diferenciálu ve vztahu k většině ostatních členů EU. Tímto způsobem monetární politika vedla k nadhodnocování národní měny a vyvolala snížení konkurenceschopnosti španělských výrobků¹⁴. Politika silné měny tím, že usnadnila přístup zahraničních výrobků na španělský trh a

¹⁴ Clavera, Joan: Diez años en el camino de la integración monetaria, Afers Internacionals No.34-35, Barcelona, 1997, str. 5 - 7

ztížila přístup španělských výrobků na zahraniční trh, vedla k ještě výraznějšímu zvyšování obchodního deficitu země.

GRAF 11

Pramen: Buesa M., *La Ind. española en el marco europeo*, Madrid 1997, str. 4

Chování obchodní bilance v dalším období (1991 - 1993) je především ovlivněno změnou mezinárodní ekonomické konjunktury. Na začátku devadesátých let vstoupila světová ekonomika do fáze recese. Ta byla především důsledkem stagnace v USA a restriktivní monetární politiky Bundesbanky mající za cíl snížit inflační napětí vyvolané německým sjednocením (1. 7. 1990). Vzhledem k expanzivnímu charakteru fiskální politiky se však ve Španělsku tato světová recese, i když zpomalila tempo růstu španělské ekonomiky, neprojevila až do druhého pololetí roku 1992 s takovou intenzitou. Tento fakt společně s důsledky tří devalvací pesety (uskutečněných mezi zářím 1992 a květnem 1993) na konkurenceschopnost španělských podniků vyvolává potřebu rozdělit danou etapu na dvě fáze od 1991 do září 1992 a druhou do r. 1993.

První z těchto fází (1991 - září 1992) je charakterizována stabilizací obchodního deficitu v absolutních číslech a jeho snížením ve vztahu k HDP. Tato změna trendu byla vyvolána zpomalením růstu domácí poptávky a zorientováním se španělských vývozců na trzích EU. Oba vlivy způsobily, že rytmus růstu exportů byl během studovaného období vyšší než rytmus růstu importů, což zabránilo tomu, aby se obchodní deficit zvyšoval stejným tempem, jako tomu bylo bezprostředně po integraci Španělska do EU.

Nicméně je třeba poznamenat, že ke stabilizaci deficitu došlo v situaci, kdy ve vztahu k rychlému přechodu k jednotné měně převládal eurooptimismus, což zamezilo tomu, aby se vážné výkyvy ve španělské ekonomice projevíly také v kurzu pesety. Proto konkurenceschopnost španělských

podniků zůstala podvázána nadhodnocením národní měny, která dokonce v uvedené fázi zpevnila svůj kurz.

Druhá fáze (říjen 1992 - prosinec 1993) se vyznačuje silným snížením obchodního deficitu. V této fázi se vnější sektor stává hlavním zdrojem růstu španělské ekonomiky. Hlavními vlivy na snižování obchodního deficitu jsou růst konkurenceschopnosti španělských výrobků, který vyplynul z opakovaných devalvací pesety a také slabost tuzemské poptávky jako důsledek restriktivnější fiskální politiky.

Ačkoliv jsou tyto změny významné, měly relativně malý vliv na obchodní deficit ze strukturálního hlediska. Tento fakt opětovně ukázal potřebu zlepšení konkurenceschopnosti španělské výroby, která by neměla být vázána jen na devalvací měny.

V následujícím období v letech 1994 - 1995 se obchodní schodek ve vztahu k HDP podstatně nemění, ale v absolutních číslech doznává významného nárůstu v r. 1995. I když během této etapy dochází vzhledem k oživení domácí poptávky k výraznému nárůstu dovozů, vývozy nadále rostou vyšším tempem. To je způsobeno především oživením mezinárodní ekonomiky a částečným zachováním zvýšené konkurenceschopnosti na zahraničních trzích získané v době devalvované pesety.

Během let 1996 - 1997 se podařilo zvrátit trend dalšího narůstání schodku obchodní bilance. Jestliže v roce 1995 činil tento schodek 3,1% HDP, o rok později se již jednalo jen o 2,6% HDP¹⁵. Tento schodek i nadále klesá díky zvýšení exportních aktivit španělských podniků, jež navzdory nezanedbatelným mzdovým tlakům, dokazují zvýšení konkurenceschopnosti Španělska na mezinárodním trhu. Přitom museli španělští exportéři čelit jen pomalu se vzpamatovávající vnější poptávce ve většině evropských zemích. Kromě trhu EU se výrobci zaměřili na Latinskou Ameriku, Asii a Severní Ameriku.

4.2 Geografické rozdělení obchodu a jeho skladba

Vstup Španělska do EHS v r. 1986 znamenal také vstup země do celní unie. Tento fakt znamenal, že Španělsko liberalizovalo výměnu zboží s tehdejšími státy EHS a přijalo stejné celní sazby vůči třetím zemím. Tato diskriminace zboží nepocházejícího ze společného trhu přinesla zvýšení podílu zemí EU na španělském zahraničním obchodu, a to u dovozů i vývozů, na úkor podílu ostatních geografických zón.

¹⁵ España en cifras, Instituto Nacional de Estadística, Madrid, 1998, str. 28

TAB. 4

Rozdělení španělského obchodu podle geografických oblastí v %												
EXPORT	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
EU	52,5	53,8	62,7	65,8	67,6	68,8	71,5	74,6	73,1	69,0	70,8	73,4
USA	9,5	9,9	9,2	8,1	7,9	7,5	5,9	4,9	4,8	4,8	4,9	4,1
Zbytek Ameriky	4,5	5,2	5,4	4,2	3,9	3,7	3,2	3,0	3,5	4,5	4,7	5,2
OPEC	9,0	7,1	5,4	4,3	4,4	3,8	3,4	3,5	3,6	4,0	3,1	3,0
IMPORT	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
EU	36,4	38,9	53,6	57,7	60,2	60,6	62,6	63,1	63,7	62,3	64,0	65,4
USA	11,2	10,9	9,9	8,3	9,0	9,1	8,4	8,0	7,4	7,3	7,3	6,4
Zbytek Ameriky	5,6	5,3	4,6	3,6	3,9	3,6	3,3	3,4	3,4	3,6	3,7	3,9
OPEC	24,1	20,3	11,1	9,4	6,6	7,3	7,3	7,1	5,7	5,8	6,0	5,5

Pramen: Bernardos G.: Sector exterior de la economía española, Afers Internacionals No. 34, Barcelona, str. 7

Je nutno podotknout, že přesměrování obchodu na země celní unie nemělo s výjimkou některých agrárních produktů vynucený charakter, neboť cla Evropské unie vůči třetím zemím byla v okamžiku vstupu Španělska nižší než průměrná španělská cla. Tím, že obchodní liberalizace dala vyšší relativní váhu obchodu s EU, zaznamenal španělský zahraniční obchod řadu značných změn.

4.3 Balance služeb a transferů

Španělská ekonomika musela vždy kompenzovat deficit obchodní bilance přebytkem jak v bilanci služeb, tak v bilanci transferů. I když tato tendence pokračovala i v desetiletí následujícím po vstupu do EHS, snížila se jejich společná kompenzační síla v důsledku menšího růstu příjmů z cestovního ruchu ve srovnání s růstem dovozů.

4.3.1 Balance služeb

Cestovní ruch představuje hlavní položku bilance služeb. V důsledku velkého španělského turistického potenciálu tato položka vykazuje kladné saldo po všechny roky od začlenění Španělska do EHS. Pro jednoduchost lze sledované období rozdělit na dvě etapy: první etapa (1986 - 1990) je charakterizována hlubokou krizí tohoto sektoru, kdežto v průběhu druhé etapy (od r. 1991) došlo ke znovuoživení tohoto sektoru.

Recese turistického sektoru během první etapy, přestože se odehrávala v kontextu ekonomické expanze průmyslových zemí, má za základ ztrátu konkurenceschopnosti Španělska jako

turistického cíle. Tato ztráta byla důsledkem nadhodnocení pesety, které způsobilo, že turistické služby ve Španělsku byly o dosti dražší ve srovnání se službami poskytovanými jeho hlavními konkurenty ve Středozeří a skutečností, že dosavadní zahraniční turisté začali ve větší míře preferovat nová, často exotičtější místa pro své dovolené.

Znovuoživení a následný růst ve druhé etapě jsou důsledkem rozmanitějších faktorů. Vzrůst sociálních a politických konfliktů v některých konkurenčních středomořských zemích a konání mezinárodních událostí mimořádného významu ve Španělsku (EXPO a Olympijské hry 1992) způsobily, že v letech 1991 - 1992 došlo ke změně dosavadního nepříznivého trendu. Tato změna se potvrdila během let 1993 - 1995, kdy atraktivnost španělského turistického sektoru ještě zesílila pokračujícími konflikty v některých středozemních zemích a opakovanými devalvacemi pesety. Tyto devalvace, které zlevnily Španělsko jako turistický cíl, zvýšily konkurenceschopnost španělských služeb a přinesly důležité zvýšení příjmů z cestovního ruchu. Nezanedbatelný rozhodně není ani příliv turistů ze zemí bývalého východního bloku, pro které se Španělsko stalo módní zemí. V roce 1996 se příjmy z turistického ruchu vyhouply na 3,9% HDP¹⁶ a počet nocí, strávených cizinci během jarní a letní sezóny 1997 ve španělských hotelích dosáhl rekordního počtu. Španělsko se tak stalo druhým nejdůležitějším turistickým cílem z hlediska výše příjmů.

4.3.2 *Bilance transferů*

Kladné saldo bilance transferů zaručovaly v dřívějších letech finanční poukazy emigrantů, které představovaly jednu z nejdůležitějších kompenzačních položek k obchodní bilanci. Nicméně v polovině let sedmdesátých tato položka z bilance prakticky zmizela spolu s omezením španělské emigrace. Od vstupu Španělska do EHS nabyla tato položka opět svůj kompenzační význam. Tentokrát se však jedná především o transfery, které Španělsko dostává z EU ve své roli čistého příjemce strukturálních fondů.

4.4. Finanční účet

Tradiční deficit bilance běžného účtu způsobil, že španělská ekonomika musela hledat financování na mezinárodním trhu kapitálu. Historicky toto financování mělo dva zdroje a to zahraniční investice (především přímé, do cenných papírů a do nemovitostí), jakož i půjčky a úvěry ze zahraničí. Společně dovolovaly nejen krýt běžný deficit, ale umožnily ve střednědobém horizontu i akumulaci devizových rezerv.¹⁷

¹⁶ OECD Economic Surveys - Spain, OECD, Paříž, 1998, str. 35

¹⁷ Bernardos, Gonzalo: El sector exterior de la economía española, Afers Internacionals No.34-35, Barcelona, 1997, 6 - 8

Etapa bezprostředně navazující na vstup Španělska do EHS (1986 - 1990) je charakterizována vysokým nárůstem přílivu zahraničního kapitálu. Jeho objem byl natolik vysoký, že Banco de España, aby zamezila zhodnocování pesety, přistoupila v údobí 1987 - 1989 ke zpomalení procesu finanční liberalizace španělské ekonomiky a přijala restriktivní opatření pro španělské rezidenty při zadlužování se v zahraniční měně.

Zvýšený příliv kapitálu v dalším období (1990 - 91) ve formě zahraničních investic byl důsledkem nárůstu přímých investic a investic do cenných papírů. To způsobilo, že relativní podíl nákupu nemovitostí uskutečňovaných nerezidenty, (které byly v první polovině sedmdesátých let hlavním zdrojem přílivu kapitálu) se značně snížil a nadále již byl jen zdrojem relativně podružným. Nárůst jak přímých investic, tak portfoliových investic je spojen se třemi faktory: vysokým zvýšením investic ve světovém měřítku, snížením administrativních překážek a s příznivým očekáváním spojovaným s investicemi ve Španělsku, které vyvolal rychlý růst španělské ekonomiky.

V následujících letech (1992 a 1993) však nejistota ve vztahu ke kurzu měny způsobila, že příliv zahraničního krátkodobého a dlouhodobého kapitálu nebyl dostatečný na financování deficitu běžného účtu. V letech 1994 - 1995 vyvolalo ekonomické oživení v mezinárodním měřítku ve srovnání s předcházející etapou značný příliv kapitálu prostřednictvím přímých investic. Nicméně nárůst úrokové míry v celosvětovém měřítku a nárůst diferenciálu španělského dluhu ve srovnání s německým vyvolal během r. 1994 a prvních měsíců r. 1995 značný odliv kapitálu. Tento odliv byl způsoben stažením cizích investic do španělského veřejného střednědobého a dlouhodobého dluhu a způsobil tak snížení devizových rezerv.

V roce 1996 bylo Španělsko výrazným čistým příjemcem zahraničního kapitálu (3,5% HDP)¹⁸ a tento trend přetrvával, i když v poněkud menší míře, do roku 1997. Tyto kapitálové toky odpovídají převážně strmému nárůstu zahraničního kapitálu spojených s dosavadní vysokou úrokovou mírou ve španělských bankách. Příliv kapitálu do Španělska byl v roce 1997 částečně vyvážen pokračující expanzí španělských firem, převážně v zemích Latinské Ameriky. Výsledkem těchto pohybů kapitálu je navýšení devizových rezerv na rekordních 70 miliard USD¹⁹.

¹⁸ OECD Economic Surveys - Spain, OECD, Paříž, 1998, str. 14

¹⁹ OECD Economic Surveys - Spain, OECD, Francie, 1998, str. 15

5. Vztah Španělska k rozpočtu EU

Rozpočet EU reprezentuje 1,2% HNP vytvořeného v rámci celé Evropské unie. Odhaduje se, že se díky hospodářskému růstu může koncem století jednat až o 1,27% HNP²⁰.

Z rozpočtu pro stávajících 15 členů EU pro období 1996 - 1999 vyplývá, že na konci uvedeného období bude takřka polovina nákladů rozpočtu směřovat do oblasti zemědělství, zatímco strukturální akce, i když jejich podíl stále stoupá, nepřesáhnou jednu třetinu rozpočtových nákladů. Ostatní výdaje hrají ve světle těchto údajů jen vedlejší roli.

TAB. 5

Finanční plán Unie				
v miliardách ECU				
	1 996	1 997	1 998	1 999
Zeměděl. polít.	40,8	41,8	42,6	43,4
Struktur. akce	29,1	31,5	33,1	34,6
Vnitřní politiky	5,3	5,6	5,8	6,1
Vnější akce	5,3	5,6	6,0	6,5
Nákl. administr.	4,2	4,4	4,4	4,5
Rezer.a komp.	1,9	1,4	1,3	1,2
Výdaje celkem	86,6	90,2	93,2	96,2
Ze strukt. akcí:				
--strukturální fondy	26,6	28,6	30,2	31,7
--fond soudržnosti	2,4	2,7	2,8	2,8
--finanční mech. evrop. ekon. prostoru	0,1	0,1	0,1	0,0

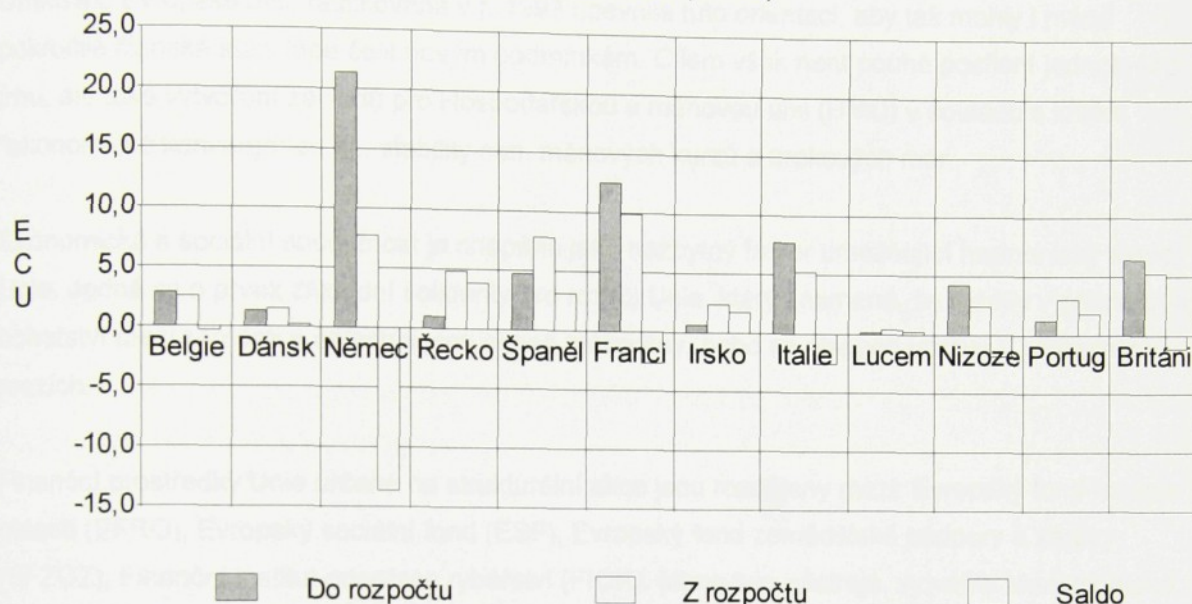
Pramen: Nieto J.: El presupuesto de UE, Doc. de trabajo, Madrid, str.2

Následující graf zobrazuje skutečné příjmy a výdaje rozpočtu členských zemí (EU-12) za r. 1994. Jasně ukazuje, jakou částkou přispěly jednotlivé členské státy do rozpočtu a naopak, kolik prostředků z rozpočtu obdržely. Zvláštní pozornost si zasluhuje hlavní role Německa při financování celého rozpočtu. Španělsko zde naopak vystupuje jako jeden z největších čistých příjemců.

²⁰ Nieto, José A.: El presupuesto de la UE ante la reforma del Tratado de Maastricht, Documentos de trabajo, Universidad Complutense de Madrid, 1997, str. 6

Vztah čl. států k rozpočtu

v miliardách ECU (r. 1994)

Pramen: Nieto J.: El presupuesto de UE, Doc. de trabajo, Madrid, str.3

5.1 Strukturální opatření

V tomto oddíle rozpočtu jsou zahrnuty strukturální fondy určené na stále důležitější strukturální opatření, jejichž cílem je systematicky snižovat nerovnosti uvnitř Unie. V roce 1993 započal činnost nový Fond soudržnosti, který je dotován na období 1993 - 1999 prostředky ve výši 15.150 milionů ECU (v cenách r. 1992)²¹. Jako hlavní priority si fond klade posílení hospodářského sblížení, usnadnění přenosu informací a energie a podporu ochrany životních prostředí. Kritériem pro přístup k prostředkům Fondu soudržnosti je nižší důchod per capita než 90% průměru za EU. Adresáty této pomoci jsou Řecko, Portugalsko, Španělsko a Irsko.

5.2 Španělsko a rozpočet EU - Fond soudržnosti

Ve světové ekonomice se běžně soutěží bez jakékoliv mezinárodní solidarity. V oblasti EU bylo dosaženo integrační koncepce, která překonává myšlenku pouhého trhu tím, že ji doplňuje o prvky solidarity. Usnadňuje tak modernizaci ekonomik méně úspěšných zemí a jejich lepší začlenění do celku EU.

Od začátku r. 1986 se Unie zaměřuje na cíl ekonomické a sociální soudržnosti, tj. vůli snižovat rozdíly mezi různými oblastmi Evropy, aby se zabránilo tomu, že z gigantického jednotného trhu

²¹ Bedia Ibargueren, Augustín: España y el Fondo de Cohesión, Representación de la Comisión Europea en España, 1997, str. 10

budou mít prospěch pouze nejlépe připravené oblasti. Proto se v r. 1989 přistoupilo k radikální reformě strukturálních fondů Unie a významně se zvýšil objem finančních prostředků na tento účel.

Úmluva o Evropské unii, ratifikovaná v r. 1993 upevnila tuto orientaci, aby tak mohly i méně pokročilé členské státy lépe čelit novým podmínkám. Cílem však není pouhé posílení jednotného trhu, ale také vytvoření základů pro Hospodářskou a měnovou unii (HMU) v souladu s kritérii "ekonomické konvergence" tj.: stability cen, měnových kurzů a úrokových měr.

Ekonomická a sociální soudržnost je chápána jako nezbytný faktor umožňující harmonický rozvoj Unie. Jedná se o prvek základní solidarity pro rozvoj Unie, který znamená, že rozdíly v příjmech a bohatství mezi zeměmi a oblastmi jsou cíleně snižovány, nebo se alespoň udržují v přijatelných mezích.

Finanční prostředky Unie určené na strukturální akce jsou rozděleny mezi: Evropský fond rozvoje oblastí (EFRO), Evropský sociální fond (ESF), Evropský fond zemědělské podpory a záruky (EFZOZ), Finanční institut orientace rybářství (FIOR). Mimo tyto nástroje, vytvořila Maastrichtská smlouva Fond soudržnosti.

Evropská rada v r. 1992 zdůraznila význam posílení strukturálních reforem schválením celé série finančních plánů pro období 1993 - 1999 výhradně na tento účel. V tomto smyslu rozhodla Rada posílit ekonomickou a sociální soudržnost a zvýšila prostředky až na částku 30.000 milionů ECU²² v r. 1999. Opatření, která budou z těchto prostředků financována, se především soustředí na méně úspěšné státy, na periferní oblasti a na zemědělské oblasti Unie.

Úkolem Fondu soudržnosti je působit jako nástroj Unie určený k financování projektů v oblasti životního prostředí a transevropských sítí dopravní infrastruktury v členských státech, jejichž hrubý národní produkt na hlavu je nižší než 90% průměru Unie. Podle kritéria HNP na obyvatele bylo určeno směrné rozdělení prostředků na jednotlivé země.

V případě Španělska se upřednostňují projekty zlepšující infrastrukturu pozemní dopravy. V nemalé míře jsou též financovány studie týkající se životního prostředí.

²² López, Ignacio: Balance Económico de la Integración española en la UE, Documentos de trabajo, Universidad Complutense de Madrid, 1997, str. 9

Celkový rozpočet za roky 1993/94 byl rozdělen následujícím způsobem:

TAB. 6

Rozdělení fondu soudržnosti za 1993-1994				
Mecu	životní prostř.	transport	celkem	
Španělsko	771	1 105	1 877	54,9
Řecko	373	239	612	17,9
Irsko	128	182	310	9,1
Portugalsko	257	361	618	18,1
Celkem	1 529	1 887	3 417	100,0

Pramen: Bedia I.: España y Fondo de Cohesión, Representación de UE, Madrid 1997, str.2

Celkové prostředky plánované na léta 1993 až 1999 dosáhnou výše 15.150 milionů ECU. Finanční plán na jednotlivá léta je následující:

TAB. 7

Fond soudržnosti						
	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Mecu	1 500	1 750	2 000	2 250	2 500	2 550

Pramen: Bedia I.: España y Fondo de Cohesión, Representación de UE, Madrid 1997, str.2

Ačkoliv se na projektech, uskutečněných díky Fondu soudržnosti též finančně podílí příslušný stát, je 80 až 85% celkových nákladů každého projektu hrazeno z prostředků fondu. Podle stanovených kritérií připadá na jednotlivé státy z celkového rozpočtu tohoto fondu následující podíl:

TAB. 8

Plánované rozdělení fondu v %		
	od	do
Španělsko	52	58
Řecko	16	20
Portugalsko	16	20
Irsko	7	10

Pramen: Bedia I.: España y Fondo de Cohesión, Representación de UE, Madrid 1997, str.3

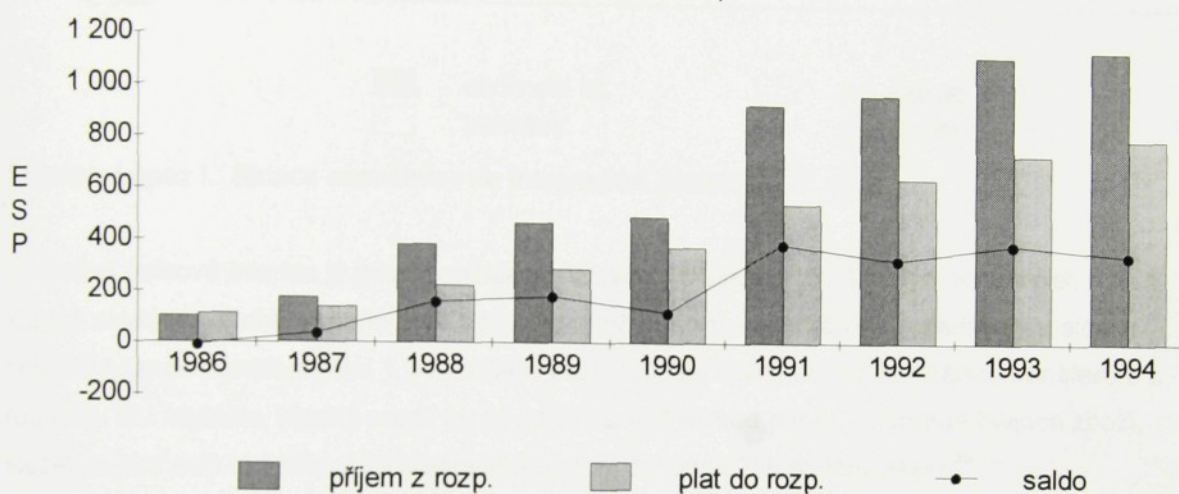
6. Ekonomická bilance integrace Španělska do EU

Vyhodnocení přínosů integrace z pohledu Španělska může být provedeno na dvou úrovních. Jednak jako analýza finančních toků spojených s rozpočtem Unie, jednak jako analýza, ve které se také zohlední ekonomické vztahy projevující se v bilanci běžného účtu.

První z těchto analýz, která je obvykle popisována, není úplná, protože se omezuje jen na finanční saldo vztahu s rozpočtem Unie, tj. rozdílu mezi tím, čím Španělsko přispívá do rozpočtu EU a co naopak z rozpočtu EU dostává. Toto saldo je pouze částečné a může se použít nejvýše jako ukazatel míry úsilí Unie vynakládaného na dosažení hospodářského vyrovnání mezi jednotlivými členskými zeměmi. Vztah Španělska k rozpočtu Unie je patrný z následujícího grafu:

GRAF 13

Vztah s rozpočtem EU (v miliardách ESP)

Pramen: López I.: Balace económico de Integración, Madrid 1997, str. 3

Kladné saldo je způsobeno tím, že důchod Španělska je mnohem nižší než průměr EU, takže země dostává více než kolik do rozpočtu přispívá. To znamená, že v přepočtu na obyvatele mají Španělé větší prospěch z komunitárního rozpočtu než občané ostatních rozvinutějších států.

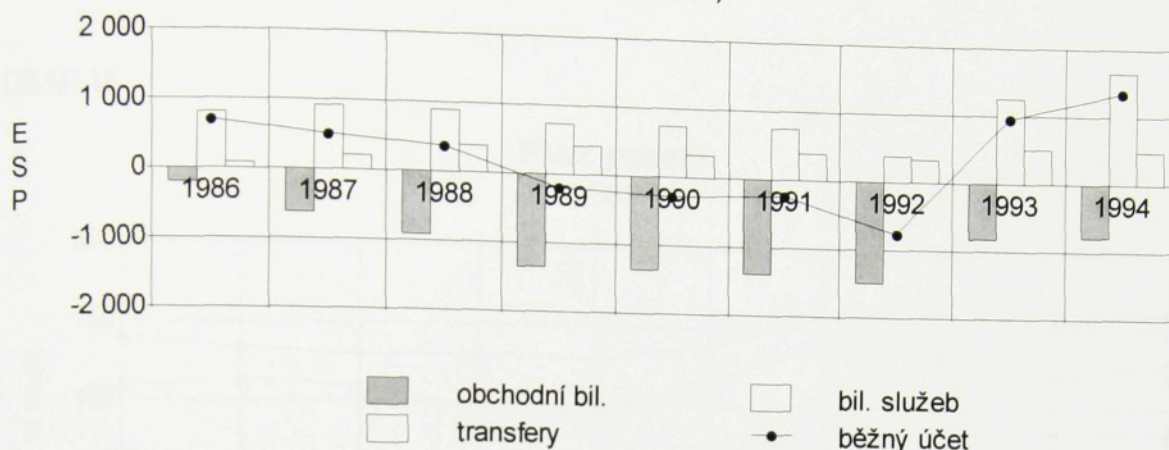
Přesnějším vyjádřením bilance hospodářských vztahů mezi Španělskem a EU je bilance běžného účtu. V této podobě je možno lépe sledovat efekt, který integrace do EU přinesla. Kapitálová bilance nebyla zahrnuta, neboť se vliv kapitálových toků projevuje na běžném účtu ve formě důchodů z investic. Bilance transferů zahrnuje i oddíl státních transferů, tj. finančních toků poukázaných nebo přijatých z rozpočtu EU.

Celkové vyjádření jednotlivých bilancí uvádí následující graf. Globální saldo za posuzovaného období (1986 - 94) je pro Španělsko kladné v celkové částce 2.428 miliard peset.

GRAF 14

Salda jednotlivých bilancí s EU

(v miliardách ESP)

Pramen: López I.: Balance económico de Integración, Madrid 1997, str. 3

Výsledná celková bilance je pro Španělsko příznivá o již uvedených 2.428 miliard peset. Přitom kladné saldo ve vztahu s rozpočtem Unie za stejné období, které zároveň představuje složku celkové bilance transferů, činí 1.940 miliard peset. Jinými slovy, pokud by k těmto transferům z rozpočtu EU nedošlo, kladný rozdíl by se snížil na 488 miliard peset. Souhrnná bilance zboží, služeb a důchodů má přitom za sledované období schodek 756 miliard peset.²³

Závěrem nezbyvá než konstatovat, že celkové saldo integrace je pro Španělsko příznivé díky transferům, především z rozpočtu EU. V momentě, kdy by tyto subvence přestaly, což by se asi stalo v souvislosti se začleněním zemí východní Evropy do EU, stalo by se toto saldo negativním.

7. Vládní plán konvergence a plnění konvergenčních kritérií

7.1 Plán konvergence

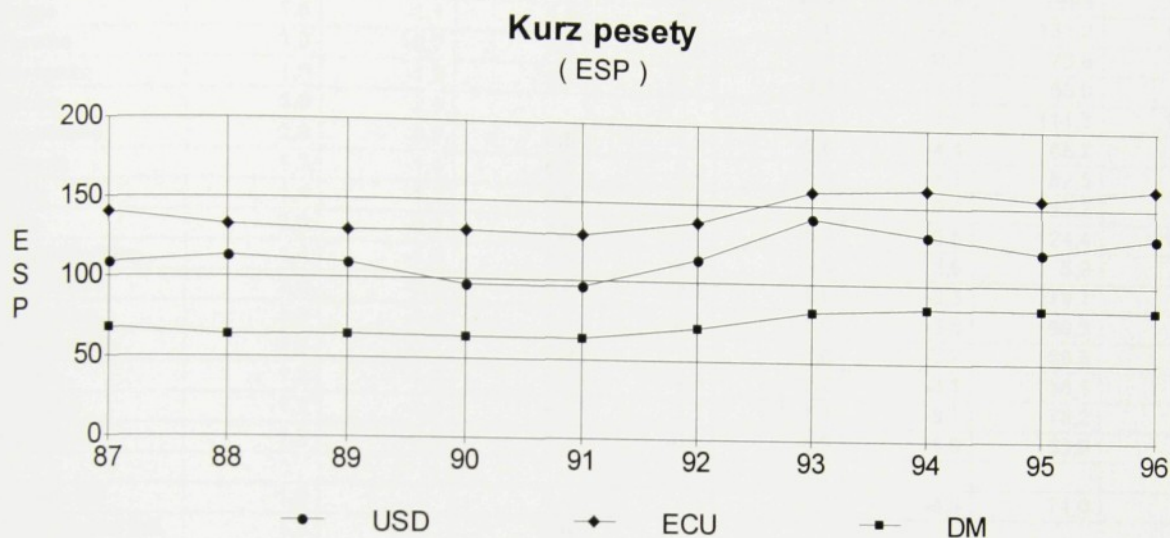
Podepsáním Maastrichtské smlouvy v r. 1992 započal proces přechodu zemí EU k vyššímu stupni integrace, Evropské měnové unii (EMU). Tento ambiciózní projekt, který byl s konečnou platností stvrzen na počátku května 1998 předpokládá zavedení společné evropské měny euro k 1. 1. 1999.

Protože zavedení společné měny může přinést i mnohá úskalí, je důležité, aby účastníci se státy měly co nejtesnější hospodářskou politiku a podobný stav ekonomik. Proto byla vyhlášena tzv.

²³ López, Ignacio: Balance Económico de la Integración española en la UE, Documentos de trabajo, Universidad Complutense de Madrid, 1997, str. 6

konvergenční kritéria, tedy určité podmínky, které musí kandidátské země splňovat při vstupu do EMU. Jedná se o stabilitu kurzu národní měny, inflaci, poměr rozpočtového deficitu k hrubému národnímu produktu, výši státního zadlužení a úroveň dlouhodobých úrokových měr.

GRAF 15

Pramen: España en cifras, INE Madrid, 1998, str.24

V době vyhlášení konvergenčních kritérií splňovalo Španělsko pouze jediné z nich, a to pouze podmínku veřejného dluhu. Španělská vláda proto připravila program konvergence, který byl zveřejněn v březnu r. 1992 a stanovoval hlavní linie hospodářské politiky na léta 1992 - 1996, které byly považovány za nezbytné k tomu, aby mohlo Španělsko vstoupit do EMU. Později byl prodloužen až do konce r.1997.

V r. 1997 předložila španělská vláda Program konvergence na léta 1997 -2000.²⁴

Tento program předpokládá pokračování dosavadního příznivého vývoje španělské ekonomiky posledních dvou let. Obsahuje poměrně detailní soubor střednědobých cílů a prostředků k jejich dosažení. Vláda se zaměřuje především na největší problém španělského hospodářství, a to neschopnost ekonomiky vytvořit dostatek pracovních míst, aby nezaměstnanost klesla na přijatelnou úroveň. Vláda má podle tohoto programu garantovat stabilní makroekonomický rámec, který dovolí snižovat inflaci, úrokové míry a zlepšit ekonomická očekávání za současného plnění konvergenčních kritérií a nadále podporovat strukturální reformy španělské ekonomiky.

²⁴ Programa de convergencia de España, Gobierno de España, 1997, str. 2

7.2 Plnění konvergenčních kritérií

TAB. 9

Plnění konvergenčních kritérií								
	Míra inflace v %		Úroková míra v %		Deficit veř. rozp. v % HDP		Veřejný dluh v % HDP	
	1997	Rozd.od limit	1997	Rozd.od limit	1995	1996	1995	1996
Belgie	1,6	-1,1	5,8	-2,0	-3,9	-3,2	131,2	126,9
Dánsko	2,0	-0,7	6,3	-1,5	-2,4	-0,8	73,8	71,6
Německo	1,5	-1,2	5,7	-2,1	-3,3	-3,4	58,0	60,4
Řecko	5,6	2,9	-	-	-9,8	-7,6	111,3	112,6
Španělsko	2,0	-0,7	6,5	-1,3	-6,5	-4,4	65,3	70,1
Francie	1,3	-1,4	5,6	-2,2	-5,0	-4,1	52,5	55,7
Irsko	1,4	-1,3	6,4	-1,4	-2,1	-0,4	82,2	72,1
Itálie	2,0	-0,7	7,0	-0,8	-8,0	-6,8	124,4	123,8
Lucembursko	1,4	-1,3	5,6	-2,2	2,0	2,6	5,9	6,6
Holandsko	2,0	-0,7	5,6	-2,2	-4,0	-2,3	79,1	77,2
Rakousko	1,3	-1,4	5,7	-2,1	-5,0	-3,8	69,3	69,5
Portugalsko	2,0	-0,7	6,5	-1,3	-5,8	-3,2	66,5	65,6
Finsko	1,2	-1,5	6,0	-1,8	-5,0	-3,1	58,1	58,0
Švédsko	1,7	-1,0	6,7	-1,1	-7,1	-3,7	78,2	77,8
V.Británie	1,9	-0,8	7,2	-0,6	-5,5	-4,9	53,8	54,4
Průměr EU	1,9		6,4		-5,1	-4,3	71,0	73,0
Tři nejlepší v infl.	1,3		5,8					
Limit Maastricht	2,7		7,8		-3,0	-3,0	60,0	60,0
Limit inflace = průměr za tři země s nejnižší mírou inflace + 1,5%								
Limit úrokové míry = průměr úrokové míry za tytéž země + 2,0%								

Pramen: Principales Indicadores, Ministerio de Economía y Hacienda, Madrid 1998, str.13

Již dnes známe výsledky prvního kola přijímání do EMU. Národní měny budou postupně nahrazeny eurem v těchto zemích EU: Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Portugalsko, Španělsko, Rakousko, Irsko a Finsko. Na rozdíl od těchto zemí se Velká Británie, Švédsko a Dánsko rozhodly ještě posečkat, Řecko se nekvalifikovalo.

Přijetí těchto jedenácti států je jasným důkazem, že ačkoliv jednotná měna vyhlíží jako důsledek hospodářské integrace, jedná se především o politický projekt. Pokud by se totiž rozhodovalo striktně na základě čísel, bylo by vše jasné. V příslušných dokumentech se však objevily obraty dovolující přijetí i těch, kteří vykazují tendenci trvale se přibližovat daným hodnotám. Proto se i Španělsko řadí mezi země, které již od 1. 1. 1999 zavedou společnou měnu euro a zahájí tak další významnou etapu v dějinách evropské integrace.

8. Závěry a inspirace pro ČR

Zmapovat vývoj jakékoliv ekonomiky je velmi obtížné. Proto si tato práce nekladla za cíl podat vyčerpávající rozbor sledovaného období, ale zaměřila se jen na nejdůležitější momenty na cestě Španělska k plnému zapojení do EU.

Španělsko hned po svém vstupu do EHS v roce 1986 zažívalo období nebývalého růstu. Rychlá integrace však také odhalila slabá místa ne zcela připravené španělské ekonomiky. Rostoucí nezaměstnanost, prohlubující se deficit obchodní bilance a sílící inflace patřily mezi jevy, kterým muselo španělské hospodářství v následujících letech čelit.

Tento stav ekonomiky byl především zaviněn přetrvávající nevhodnou strukturou průmyslu a nedostatečnou konkurenceschopností španělských výrobků. Nepružný trh práce kombinovaný s příliš nákladným sociálním systémem způsobovaly nárůst schodku veřejného rozpočtu. I přes uvedené problémy bylo období 1986 až 1992 označováno jako "záračné sedmiletí", během něhož Španělsko předčilo rychlostí hospodářského růstu ostatní státy EHS.

Po opravdu kritickém roce 1993 došlo díky několika devalvacím pesety a zvýšení příjmů z turistického ruchu ke zkrácení obchodního deficitu na polovinu. Inflace se podstatně zpomalila a deficit veřejného rozpočtu klesl. V roce 1995 již můžeme konstatovat opětovné oživení španělské ekonomiky, založené na zvýšení podnikatelských investic a silném nárůstu exportu.

V současné době je ekonomika Španělska vlivem razantních ekonomických opatření, zčásti motivovaných snahou plnit konvergenční kritéria opět na vzestupu. Inflace výrazně klesla, stejně jako deficit veřejného rozpočtu. Španělsko nyní zažívá nejúspěšnější období hospodářského vývoje od konce osmdesátých let, které by mohlo využít k vypořádání se s dlouhodobým problémem nezaměstnanosti.

Důležitou součástí této práce je rozbor dopadů integrace na španělskou ekonomiku. Zkoumání vztahu Španělska k rozpočtu Evropské unie přináší v tomto směru mnohé důležité poznatky. Španělsko je největším příjemcem strukturálních a kohezních fondů EU v absolutním vyjádření a třetím největším příjemcem těchto fondů per capita. Celkově patří mezi čisté příjemce prostředků z komunitárního rozpočtu.

K posouzení výhod, plynoucích pro Španělsko z členství v EU však není vztah k rozpočtu zcela zásadní. Přesnější obraz totiž poskytuje analýza bilance běžného účtu. Ta lépe vystihuje fakt, že se hlavní část případných přínosů integrace projevuje ve vztazích mezi jednotlivými ekonomickými subjekty. V případě Španělska vyplývá, že ekonomické důsledky začlenění do EU jsou zatím spíše negativní, ale díky transferům z rozpočtu EU zůstává bilance integračních přínosů kladná. Při

analýze vnějších hospodářských vztahů Španělska jsme se setkávali se stále stejnými problémy - se strukturální nepružností a nadhodnocením pesety, které podryvalo konkurenceschopnost španělských výrobků a služeb.

Vstup do EMU, který byl až do poslední chvíle opředen otázkami, nepochybně představuje další významný krok na hrbolaté cestě Španělska k prosperitě. Má-li si Španělsko zachovat nastoupený příznivý trend, musí se konečně odhodlat k ráznému řešení problémů, které je již po léta pronásledují. Za skutečnost, že se španělská vláda ve snaze o co nejrychlejší integraci dopustila mnoha omylů a nedůsledností, již občané této země dosti tvrdě zaplatili nerovnoměrným vývojem svého hospodářství.

Vývoj španělského hospodářství může být v mnoha směrech inspirací i pro ČR. Česká republika patří dnes, podobně jako kdysi Španělsko, mezi relativně málo rozvinuté země. V úsilí o rychlé dohnání vyspělejších států Evropy bychom snadno mohli udělat stejné chyby jako Španělsko.

Především je třeba varovat před nedostatečnou restrukturalizací hospodářství. Je nutno rozvíjet ta odvětví, která lépe využijí komparativních výhod ČR. Přestože španělský průmysl prošel mnoha výraznými změnami, nebyly, jak se později ukázalo, dostatečné. Zakonzervování neuspokojivého stavu umožnila španělská vláda dotacemi neefektivních státních i některých soukromých podniků. Z hlediska těchto podniků pak neexistovala žádná výraznější motivace lépe využívat disponibilní zdroje nebo měnit výrobní program.

Španělští výrobci začínají teprve poslední dobou poznávat, že se konkurenceschopnost výrobků na světovém trhu odvíjí především od výzkumu a vývoje nových výrobků a efektivního vynakládání nákladů. Nelze tedy donekonečna spoléhat na politiku měnového kurzu nebo na relativně levnou pracovní sílu, stejně jako k tomu tíhne i ČR.

Též je nutno upozornit na nebezpečí nevyrovnanosti bilance běžného účtu. Jak bylo naznačeno, Španělsko mělo vždy tendenci k deficitu obchodní bilance, mohlo jej však kompenzovat značnými příjmy z cestovního ruchu a později i transfery z EU. ČR na příjmy v podobné výši spoléhat nemůže a proto by se mělo dbát na udržování vyrovnaného běžného účtu.

Dalším jevem, který ohrožoval a nadále ohrožuje stabilitu španělské ekonomiky je neúnosně vysoká nezaměstnanost, způsobená především strnulostí trhu práce. Někomu by se mohlo zdát, že se nás problém nezaměstnanosti netýká. Současný trend bohužel nasvědčuje tomu, že tento neblahý jev na sebe v ČR nenechá dlouho čekat. Nevyhnutelná restrukturalizace hospodářství se totiž neobejde bez negativních dopadů na zaměstnanost. Přitom důsledky těchto změn mohou být regionálně mnohem tíživější než ve Španělsku. Struktura průmyslu, zděděná z komunistických dob, totiž často znamená, že krach jediného většího podniku ve městě způsobuje nezaměstnanost

celých rodin a tím i neřešitelné sociální problémy. Tento problém je o to závažnější, že vzhledem k nefunkčnosti trhu s byty neexistuje teritoriální mobilita pracovních sil.

Jak je vidět, můžeme se v mnohém poučit z vývoje španělského hospodářství. Přestože byly zmíněny především negativní stránky této ekonomiky, nesmíme zapomínat na nesporné úspěchy, kterých Španělsko během relativně krátké doby dosáhlo.

Dnes je Česká republika v podobné situaci jako Španělsko na konci sedmdesátých let. Jsme málo rozvinutým státem, který se uchází o členství v EU. Naše situace je však obtížnější, protože kandidátských států je tentokrát mnohem více a jsou relativně zaostalejší. Evropská unie se obává jakéhokoliv zvýšení finančních nároků na společný rozpočet a k rozšiřování Unie zaujímá velmi obezřetný postoj. Zda bude Česká republika v evropské integraci alespoň tak úspěšná jako Španělsko, ukáže teprve čas.

9. Použitá literatura:

- [1] Alcaide Inchausti, Julio: España logra la tasa de paro más alta de la UE,
- [2] Bedia Ibargueren, Augustín: España y el Fondo de Cohesión, Representación de la Comisión Europea en España, 1997
- [3] Bernardos, Gonzalo: El sector exterior de la economía española, Afers Internacionals No.34-35, Barcelona, 1997
- [4] Buesa, Mikel: La industria española en el marco europeo, Instituto de Análisis Industrial y Financiero, Universidad Complutense de Madrid, 1997
- [5] Clavera, Joan: Diez años en el camino de la integración monetaria, Afers Internacionals No.34-35, Barcelona, 1997
- [6] Gros, Daniel a Steinherr, A., Winds of Change, Longman, Velká Británie, 1995
- [7] Kenwood, A. G. Lougheed, A. L. The Growth of the International Economy, London 1994
- [8] López, Ignacio: Balance Económico de la Integración española en la UE, Documentos de trabajo, Universidad Complutense de Madrid, 1997
- [9] Morrón, María: España y la lucha contra el Paro, Representación de la Comisión Europea en España, 1995
- [10] Neústupná, L. a kol.: Evropské společenství, 1. vyd., Praha 1992
- [11] Nieto, José A.: El presupuesto de la UE ante la reforma del Tratado de Maastricht, Documentos de trabajo, Universidad Complutense de Madrid, 1997
- [12] Breve cronología de las grande etapas de la reconstrucción europea, propagač. materiál EU, Madrid, 1996
- [13] España en cifras, Instituto Nacional de Estadística, Madrid, 1998
- [14] OECD Economic Surveys - Spain, OECD, Francie, 1998
- [15] Principales indicadores de la economía española, Ministerio de Economía y Hacienda, 1998
- [16] Programa de convergencia de España, Gobierno de España, 1997